

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

14 (495), 9—15 квітня 2009

Фото Ксенії Гладішевої

Микола НЕСТЕРЧУК,
заступник голови ВУТ "Просвіта"
ім. Тараса Шевченка,
відповідальний секретар Товариства

Нині, відповідно до Статуту, відбуваються звітно-виборні конференції обласних об'єднань. Уже завершилися конференції у Львівській, Одеській, Рівненській, Чернівецькій обласних об'єднаннях "Просвіти".

Згідно з рішеннями конференцій, оновлюється керівний склад обласних організацій. У Чернівцях головою обрано Остапа Савчука, у Рівному — Світлану Ніколіну.

У квітні відбудуться звітно-виборні конференції Волинського, Луганського, Миколаївського, Херсонського, Черкаського обл'об'єднань.

Просвіт'яни детально аналізують діяльність об'єднань за останні чотири роки і, безперечно, обговорюють політичні, економічні, духовні причини кризи в Україні, а також пропонують найефективніші шляхи виходу з нинішньої ситуації.

Просвіт'яни були організаторами й учасниками всіх історичних подій новітньої історії. Після Української революції (2004 р.) наші душі були наповнені сонячною енергетикою, теплом українських сердець, могутньою силою у всенародному пориві за нашу волю і за нашу Правду. Це був світлий і прекрасний час, коли все українство об'єдналось і пододало царство зла, брехні та пітьми.

Нині, як і двадцять літ тому, слід шукати шляхи до єдності українства. Це відповідь на питання, що маємо робити. Маємо наступати на горло власним амбіціям, гордині й не розбігатися знову по партійних квартирах, бо такий шлях веде в нікуди. Маємо завжди пам'ятати слова і настанову нашого Пророка, який у посланні "І мертвим, і живим, і ненародженним землякам..." молив об'єднатись:

Обніміться ж, брати мої.
Молю вас, благаю!

Для українства це вічна проблема. І нині вона найактуальніша. А тому одним із найважливіших чинників життєдіяльності "Просвіти" є цільна і системна робота з організаційного зміцнення всіх ланок.

Тепер маємо таку організаційну структуру "Просвіти": основа основ — первинні осередки — 5 354; райоб'єднання — 243; міськ'об'єднання — 21; колективні члени — 121.

З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ

Товариство "Просвіта" йде до чергового VIII з'їзду, який є найвищим керівним органом громадської організації. З'їзд скликає Головна рада раз на чотири роки.

1 квітня на черговому засіданні Центрального правління Товариства "Просвіта" обговорено питання підготовки та проведення з'їзду.

Передусім, згідно зі Статутом, 15 квітня ц.р. у Києві відбудеться сесія Головної ради, яка визначить дату проведення з'їзду, норму представництва делегатів від обласних об'єднань та інші організаційні питання.

До Головної ради входять всі голови обласних об'єднань, члени Центрального правління, контрольної інспекції, редактори просвіт'янських видань.

Найчисленніші об'єднання: Івано-Франківське — 16 000; Львівське — 15 000; Тернопільське — 11 500; Черкаське — близько 10 000 осіб.

Активну національно-просвітницьку роботу проводять Львівське, Луганське, Черкаське, Донецьке, Івано-Франківське, Рівненське обл'об'єднання.

На жаль, громадського впливу на поліпшення ситуації у мовно-культурному житті України не спостерігаємо. Зокрема, в утвердженні державної української мови.

Ми сподівалися, що після 2004 року ситуація зміниться на користь українців, яких в Україні близько 80 %. На жаль, можновладці не зуміли втілити в життя гасло "Закон один для всіх". Скориставшись терплячістю й толерантністю українства, ворожі сили всіх мастей роблять усе, щоб дискредитувати українську владу, показати її неспроможність керувати суспільством. Усі ми добре бачимо: інформаційній важелі впливу на громаду в їхніх руках. Насамперед, 90 % ЗМІ — у руках чужинців. Для них Україна — поле для змагань за капітали, а національна ідеологія — неприйнятна.

Українське книгодрукування, кінематограф зруйновано. Споживаємо чужий телепродукт, нічого не роблячи для з'яви конкурентоспроможного українського.

Не завжди ворожим нападкам даємо гідну відсіч, нарікаючи на державу, яка мала б це робити гостро й вчасно. Не пам'ятаю випадку, аби тих, хто антиукраїнську продукцію розповсюджує, притягли до кримінальної відповідальності, тож на книжкових прилавках красуються видання на кшталт "Незави-

сима Україна — крах проєкта" та подібні.

Просвіт'янам слід вдаватися до активних дій. Нам сідають на голову, і ми мовчати не можемо. За нас, українців, ніхто не утверджуватиме українську державність, українську мову, українську культуру, національну гідність.

Один із важливих напрямів діяльності "Просвіти" — робота з дітьми та молоддю. Задля цього проводимо різноманітні конкурси та фестивалі.

Упродовж багатьох років спільно з Головним управлінням освіти і науки м. Києва проводимо конкурс читців поезій Тараса Шевченка. Молодь долучається до Шевченкового слова, до його заповітів, що сприяє патріотичному вихованню.

Щороку відбуваються всеукраїнські конкурси: "Диво калинове" ім. Дмитра Білоуса, "Художня палітра українського слова", конкурс читців класичної та сучасної поезії, фестиваль "Шевченко у моєму серці".

Не секрет, що багато тих, хто при владі, не виправдали наших сподівань. На виборах люди дадуть їм свою оцінку. Тож активна пропагандистська діяльність знову на часі. "Просвіта" мусить пережити цей складний час розчарувань, зневіри й апатії. Пам'ятаймо, що завжди після занепаду починається піднесення. Народну мораль, гідність, совість не можемо продавати ворогам і шахраям, на цьому завжди стояли просвіт'яни.

В українства є надзвичайно великий духовний потенціал. Ми — сильний, могутній, талановитий, мужній народ. Перемога за нами! З вірою в Україну подолаємо всі негаразди.

«ПРОСВІТА» ІДЕ ДО З'ЇЗДУ

4–5

НАРОДНЕ ВІЧЕ

7

НОВІ ПОЕЗІЇ ПАВЛА МОВЧАНА

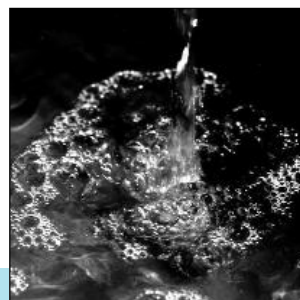
10

ВРЕДНІ ІНТЕРВ'Ю

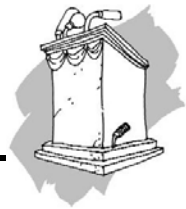
12–13

КУДИ ВІТКАЄ ВОДА?

14

“Складається враження, що у вищих органах влади України, попри українські імена та прізвища, домінує інша — чужинська нація, яка прагне ліквідувати українську”.

Події, факти, коментарі

3

АПОЛОГЕТКА МЕТРОПОЛІЇ З НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ПОЗИЦІЯ

Олександр ПОНОМАРІВ,
заступник голови ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

*А тим часом перевертні
Нехай підрастають
Та допоможуть москалеві
Господарювати...*

Т. Шевченко “Розрита могила”

Професорка катедри російської мови Інституту філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Людмила Кудрявцева нещодавно опублікувала в збірнику “Русский язык и литература: Проблемы изучения и преподавания в школе и вузе”. — К., 2009 працю під претензійною назвою “Русский мир Украины и его образовательное пространство”. Праця містить численні посилання на документи різного характеру і рясніє цифрами. Ось тільки ці посилання й цифри наведено так, щоб спрямувати читача в потрібне авторці річище.

Розганяється пані Кудрявцева здалеку, проте з розгону сідає на слизке. Посудіть самі, шановний читачу: “Корни Русского мира уходят в далекое прошлое — в Киевскую Русь и Киев — “мать городов русских” (цей уривок подаю без перекладу, бо в нас із росіянами не збігаються значення слова **русь-кий**). Дивно, що професорка провідного університету України досі не знає, що Русь — це історична назва України, а **руський** — синонім до **український**. Коли київський князь Олег казав, що Київ буде матір’ю міст руських, то мав на увазі Чернігів, Вишгород, Білгород (тепер село Білогородка Київської області), а не Москву, Можайськ, Петербург чи Новосибірськ, про які в X столітті ще й згадки не було. Країна, про мову якої так уболює пані Кудрявцева (чомусь на віддалі, а не в самій країні), до XVIII століття звалася Московією, Московщиною, а її мешканці — москovi-тами, москалями. Цей етнонім в українській класичній літературі вживали аж до запровадження в нас більшовизму.

До середини XVII століття, тобто до так званої Переяславської ради, москoviтiв в Україні майже не було. Переговори Богдана Хмельницького з московськими послами вели через перекладачів. Заселення України москалями почалося після трагічної (для нас) Полтавської битви, ще більше — після зруйнування Запорізької Січі, а особливо інтенсивно — після розкуркулення та голодоморів, коли в спорожнілі українські села масово завозили вихідців з Росії, зокрема з Нечорнозем’я. Після Другої світової війни багато російських солдатів та офіцерів не захотіли повертатися в свої оспівані в піснях “ярославские, рязанские да смоленские

места”, а осіли в Україні. З огляду на ці причини й маємо найчисленнішу російську національну меншину.

Російськомовними стало й чимало українців. Це спричинено тривалою політикою російщення царських і радянських часів. Щоб більше перебували українські землі в складі Московської імперії, то більшого російщення вони зазнавали. У часи застою на Півдні й Сході України позакривали майже всі українські школи, тому цілі покоління українців були відлучені від активного вживання української мови.

У незалежній Україні, хоч і повільно, але відроджується українська мова. І тут на перешкоді стають люди, які виконують настанову Людмили Путіної, згідно з якою кордони Російської держави збігаються з кордонами поширення російської мови. Кожен народ після визволення з колоніального ярма починає відроджувати рідну мову, розширює межі її вживання, внаслідок чого звужуються межі поширення мови колишньої метрополії. Так звужилися свого часу межі поширення німецької мови в Чехії, угорської в Словаччині, англійської в Індії, шведської у Фінляндії. І Велика Британія, і Німеччина, і Швеція поставилися до цього з розумінням.

Але не така Росія, особливо її апологети на втрачених метрополією теренах. Пані Кудрявцева наводить “убивчі” цифри. Крім етнічних росіян, російську мову начебто вважають рідною 88,5 % греків України, 83 % євреїв, 64 % німців, 14 % українців. Не думаю, що всі вони вважають саме так, проте розмовляють справді українським територіальним варіантом російської. Чому? Коли відбувалася українізація, уряд Радянської України вживав заходів і до відродження мов інших народів республіки. Наприклад, греки Донеччини мали свої школи, пресу, навіть театр у Маріуполі. А коли розстрілювали українське Відродження, те саме зробили й з рештою народів. Кримських татар і німців виселяли далеко за межі України. У греків позакривали школи й газети, письменників і вчителів репресували, друкарські машинки з грецькими літерами повикидали в Азовське море. Навіть заборонили писати в паспортах національність — грек.

Після таких “виховних” заходів і маємо те, що “історично склалося”. Пані Кудрявцеву обурює, що більшість студентів першого курсу відділу російської філології КНУ ім. Тараса Шевченка назвали рідною мовою українську. Цікаво, а яку мову мають уважати за рідну німці, які в Берліні вивчають китайську мову? Невже китайську? Людмила Олексіївна неодноразово посилається на цивілізовані країни, на Хартію регіональних мов і мов меншин. Нагадую шановній пані, що зазначена Хартія стоїть на сторожі мов, які перебувають на межі зникнення. Про російську

мову цього аж ніяк не скажеш. А в преамбулі до Хартії наголошується: “Захист і розвиток регіональних мов та мов меншин не повинен проводитися на шкоду офіційним мовам”. В Україні, крім кримськотатарської та караїмської, під загрозою перебуває саме офіційна, українська мова, особливо на малій батьківщині пані Кудрявцевої — на Донеччині.

Щодо цивілізованих країн. У Німеччині мешкає турків не набагато менше, а у Франції арабів не набагато менше, ніж росіян в Україні. Вони зберігають свої мови, вивчають їх у недільних чи суботніх школах, але їм і на думку не спадає вимагати вищої освіти турецькою чи арабською мовою. Ці люди володіють мовами держав, громадянами яких вони є. Та й росіяни, що мешкають у будь-якій країні, не дозволяють собі того, на що претендують в Україні й Білорусі. Звичайно, більшість українських росіян теж поводить себе лояльно як громадяни України. Згадаймо, наприклад, перших міністрів оборони та Військово-Морських сил України, росіян Костянтина Морозова та Бориса Кожина, які добре опанували українську мову і тепер у разі потреби стають на її захист. Можливо, не всі вони знають вислів французького філософа Шарля Бернара, але інтуїтивно звважають на нього: “Коли ти не розмовляєш мовою тієї країни, в якій живеш, ти або завойовник, або гість, або не маєш розуму”. Цікаво, до якої з цих категорій зараховують себе депутати з Партії регіонів у Верховній та інших радах, думки яких поділяє авторка статті?

Знову цитую пані Кудрявцеву, яку дивує, навіть обурює таке: “Зробити професійну кар’єру, здобути національне визнання можна тільки перейшовши цілком на українську мову, забувши про рідну мову”. По-перше, для цього зовсім не треба забувати рідної мови. По-друге, в жодній цивілізованій країні світу не можна здобути національного визнання, не знаючи державної мови тієї країни.

Важко уявити, щоб німкенья, вийшовши заміж за турка, чи французька, одружившись з алжирцем, почали зараховувати себе до турецького світу в Німеччині або до арабського світу у Франції та вимагати зрівняти в правах турецьку мову з німецькою в Німеччині й арабську з французькою у Франції. Але саме це сталося з пані Людмилою, яка колись була етнічною україночкою, мала українське прізвище, а тепер стала переконаною росіяночкою з російським прізвищем. Ото вже справді мав рацію Володимир Ленін, кажучи: “Зросійшені інородці особливо часто передають кулі меду щодо істинно російського настрою”.

Росіяни України мають багато прав, зокрема й на збереження та плекання рідної мови. Але вони мають і обов’язки перед державою, ім’я якій Україна. Тож хай ніхто не заважає їм бути нормальними громадянами своєї держави.

КОМЕНТАР

ЗАКОН ПРО МОВУ

Нещодавно на розгляд Верховної Ради України народний депутат Юрій Гнаткевич вніс проект закону про державну мову та мови національних меншин в Україні, який викликав значний резонанс, особливо у російськомовній пресі. “Слово Просвіти” звернулося до Юрія Васильовича з проханням прокоментувати окремі положення законопроекту, його бачення можливості прийняття такого закону в нинішніх умовах, адже відомо, що подані торік мовні законопроекти П. Мовчана і В. Яворівського Верховна Рада вперто не розглядає.

— У попередніх скликаннях представники націонал-демократів не подавали подібних законопроектів і не реєстрували у Верховній Раді з огляду на те, що склад депутатського корпусу не вселяв надій, що ми його приймемо, а наші опоненти скористаються цим, щоб додати рядки про державність чи регіональність російської мови. В останньому скликанні було прийнято рішення такий законопроект підготувати. Торік у березні на розгляд Верховної Ради було подано законопроекти Мовчана—Яворівського “Закон про мови в Україні” та “Закон про державну мову в Україні”.

Я паралельно працював над власним законопроектом, хотів зробити його таким, щоб там були нормативні позиції, які вказували б на те, що слід робити, якщо та чи інша норма не виконується. Якби наші люди були законослухняні, питання про мову було не настільки заполітизоване, ми могли б обходитися і 10 статтею Конституції разом з її тлумаченням Конституційного суду.

За основу я взяв “Закон про мови в Україні” РПР. Усі положення про російську мову і мови меншин, які були в тому Законі, перелицював у нові реалії. Мені хотілося наголосити саме на державності української мови “на практиці” з одночасним введенням норм, які максимально надавали б можливість реалізації прав національних меншин. Ці позиції реалізувати в текстовому варіанті було непросто, адже коли йдеться про меншини, то маємо на увазі лише одну — російську, точніше, не етнічну російську, а ту частину населення України, яка не є росіянами, але не є вже й українцями.

Наведу приклад. Усі ми знаємо реальну ситуацію в Збройних силах, де українська — лише мова команд. Офіцери спілкуються із солдатами російською. У проекті закону Мовчана—Яворівського записано, що мовою Збройних сил України є українська (тобто мова діловодства тощо). Я ж додаю, що “офіцери на службі повинні спілкуватися між собою та з підлеглими державною мовою”. Пишу: “В разі, якщо військовослужбовці вперто ігнорують державність української мови, командування зобов’язане вживати відповідних дисциплінарних заходів”.

Найбурхливішу реакцію в російськомовній пресі викликала стаття “Мова засобів масової інформації”. Видавці навіть підрахували розміри своїх нібито збитків. Скажіть, що трапиться, якщо раптом газети “Сегодня”, “Обзор”, “Факты” та інші почнуть виходити українською мовою? Нічого! Революцій не буде! Хіба що громадяни України нарешті зрозуміють, у якій країні живуть. У проекті закону толерантно пишу: “У друкованих засобах масової інформації, що обслуговують потреби національних меншин, можуть використовуватися також мови національних меншин”. Розумію, що наступного дня після його ухвалення Ахметов піде до якогось російського культурного товариства і попросить виступити засновником газети “Сегодня”. Але в законі буде сказано: “Якщо наклад такого друкованого засобу масової інформації перевищує 50 тисяч примірників, не менше половини його накладу повинно друкуватися державною мовою”.

Спілкувався
Євген БУКЕТ

Від редакції. Згаданий законопроект та інші мовні проекти законів України можна завантажити для ознайомлення з Інтернет-сторінки Верховної Ради України за адресою <http://portal.rada.gov.ua/rada/>

Фото Ксенії Гладішевої

ТИТУЛЬНИЙ ЕТНОС — ПІД ЗАГРОЗОЮ

Василь УРСУЛ,
Чернівецька область

Підстав для такого ствердження чимало. Насамперед пригадується, як Верховна Рада скасувала графу “національність” у паспорті громадянина України. Все зводиться до того, щоб притлумити відчуття національної належності українців. На досягнення цієї мети спрямовується не тільки зарубіжний, а й український інформаційний простір, що майже всупереч опинився в чужих руках, прикритих українським паспортом, та масована антиукраїнська вимога п’ятої колонії (комуністів, соціалістів, регіоналів та проросійських громадських організацій) надати російській мові статус державної.

За першим був і другий крок — у вигляді Постанови неукраїнського Кабінету Міністрів України від 12.09. 2002 р. Нею затверджено зразки первинних документів для реєстрації актових записів — свідоцтва про народження, смерть, шлюб, розлучення, в яких свідомо

(скоріше злочинно) вилучено графи національності батька і матері. Так усунуто єдиний спосіб відтворення корінного етносу шляхом самоідентифікації за графою “національність” батька і матері. Це свавілля зроблене в обхід не тільки Конституції України, а й Загальної декларації прав людини, яка зазначає, що ніхто не повинен позбавляти особистість права на національність. Тим більше обурює, що це може змінити етнічну формування народонаселення, а це вже загроза суверенітету України.

Складається враження, що у вищих органах влади України, попри українські імена та прізвища, домінує інша — чужинська нація, яка прагне ліквідувати українську.

На жаль, це стосується не тільки Верховної Ради, а й інших гілок влади України, захоплених здебільшого іноземними гастролями, які гарячково розкрадають державу, а награване ховають у зарубіжних банках.

Росіяни, білоруси, євреї, казахи, представники інших народів мають можливість етнічно самоідентифікуватися на своїх батьківщинах. На жаль, українці такої можливості вже не мають на своїй землі.

Отже, вирішується доля української нації. Тож чи зможемо зберегти її?

МИХАЙЛО СЛАБОШПИЦЬКИЙ:

Сьогодні “Слово Просвіти” розпочинає друкувати “вредні інтерв'ю” — цикл діалогів Любові Голоти з відомими діячами української літератури і мистецтва. Вредні тому, що обіцяємо ставити питання не завжди зручні, гострі, але нагальні, наболілі. Читачі можуть долучатися: називати персоналії, формулювати свої запитання. Головне — не ображати людей, а дошукуватися істини. Першим на наш виклик “Іду на Ви” відгукнувся відомий письменник і громадський діяч, а ще — видатний читач нашого часу Михайло Слабошпицький. Про те, що з цього вийшло, судити Вам. Сподіваюся, що відгукнуться не лише читачі, а й майбутні герої публікацій. Ми готові до полеміки в ім'я істини.

— Чи не здається Вам, що українська література сьогодні “розійшлася по тусовках”? Це можна було б порівняти з післяреволюційною літературою початку ХХ сторіччя (Ви написали книги про Олексу Влизька, Тодося Осьмачку, то добре вивчали ті часи), коли те чи інше угруповання гуртувалося навколо певного видання. Нинішні накладі журналів настільки малі, що про це говорити не доводиться... Прокоментуйте.

— Так, сучасне літературне життя проти того, що було ще два десятиліття тому, неймовірно фрагментувалося й сегментувалося. Повсюдно свої лідери й критерії, славне розуміння того, навіщо література, одне слово, майже своя релігія. Це все, здається, ще строкатіше й розмаїтіше, аніж було в двадцяті роки. Щоправда, тоді творчої енергії та розмаїття естетичних імперативів, різниці поетик було більше (досить згадати неокласиків, “Ланку” — “Марс”, “Нову генерацію”, “Гарт”, “ВАПЛІТЕ”).

Нині спроби гуртування письменників довкола часописів спостерігаємо лише на прикладі гусейновського “Кур'єра Кривбасу”, що є незмінною — і єдиною — трибуною Марка Роберта Стеха, Олеся Ульяненка, Віктора Неборака та ще групи молодших авторів. Ще донедавна суто власне коло імен мала “Сучасність”, яка нині втратила, здається, все, починаючи від авторів і закінчуючи брендом.

Наклади журналів сьогодні просто символічні. Саме журнали переживають — без будь-якого перебільшення — найважчі часи. Вони не мають фінансової змоги боротися за престижних авторів. Ясна річ, не мають і жодних можливостей стати ядром потужних літературних угруповань. Тому журнали тепер — за епізодичними винятками — до прикраси зоднаковили й утратили роль лідерів того, що називається творчим процесом й інтелектуальним життям. Про це свідчить і той факт, що переважна більшість романів та повістей, які здобули розголос і премії, прийшли до читача без журнальних першодруків. Схоже, що ця тенденція наростає.

— Нинішні видавництва послідовно працюють з кількома авторами. В результаті на ярмарку можна побачити письменника за рундуком, на якому 5—7 (!) назв книжок цього автора. Одразу випереджаю Ваш можливий аргумент: “Піраміда” (Львів) перевидає Марію Матіос, і це не лише популярна, а й по-справжньому талановита письменниця. Мені ж цікаво почути, що Ви думаєте про масову літературу, яку дехто називає “новітньою”. На які видання зорієнтоване видавництво “Ярославів Вал”?

— Для мене масова й новітня література — зовсім різні речі. Масова — це попса а ля “Коронація слова”, в якій інколи з'являються й художньо повноцінні твори (наприклад

Володимира Лиса з Волині). А здебільшого це потік якихось гідропонних текстів, у яких важко спостерегти натяки на літературну індивідуальність в особах авторів. Це або такі собі фейлетончики, або журналізм, або фентезійні екзерсиси, що їм не вистачає авторської філософії, яскравої стилістики та ще чогось того, з чого й починається саме література. “Ярославів Вал”, де я за сумісництвом директорую, — передовсім видання з української історії та з історії української культури (їх уже кількадесят), а також сучасна література: “Країна Ірредента” Романа Іваничука, “Вертоград” Валерія Гужви, “Лук Одиссеїв” та “Холодний душ історії” Володимира Базилевського, “Не вір, не бійся, не проси” Віктора Баранова, “Солом'яні дзвони” Броніслава Грищука (це тільки найпомітніші книжки, а загалом їх уже набереться ціла бібліотечка). Наші “брендові” видання — Павло Халебський “Україна — земля козаків”, Астольф де Кюстін “Правда про Росію”, Вал. Златополець й І. Федів “Життя та дивовижні пригоди козака Миколи на безлюдному острозі”, “Українська дивізія “Галичина”. Їх перевидаємо й перевидаємо. Але це вже, здається, самореклама...

— Це красиве слово “маргінес”... Даруйте, але чому новітні пост-модерністські постають в уяві, як книжкова ілюстрація: десятки епігонів — маленьких жаданчиків і пост-андруховичів ведуть коло навколо літературної ялинки-2009. Що є сьогодні непромисливим у нашій літературі? Хто ті автори, які здатні перейти українські кордони як переможці, а не емігранти чи “діти гранту”?

— Так було завжди: молодші рівнялися на лідерів. Згадаймо епігонів Григора Тютюнника і Євгена Гуцала. Та ж чи не вся молода проза сімдесятих-вісімдесятих — це, за незначним винятком, інтонації Григора Тютюнника й імпресіонізм та неореалізм у дусі Євгена Гуцала. Нині ж — нові кумири й нові “фішки”. Нині в моді тотальний скепсис і десакралізація всього сущого. Ясна річ, усе випробовується іронією — часом дуже жорсткою — але в цьому процесі багато всьох “накладних витрат”. Незрідка автори-неофіти гордо декларують: усе, що було до нас, — паскудний соцреалізм, це не література. А там, до них, були і Плужник, і Підмогильний, і Свідзинський, і Андріяшук, і Микола Лукаш, і Григорій Кочур, і Григорій Тютюнник, і Микола Вінграновський, і Василь Стус, і Борис Нечерда, була — і є — Ліна Костенко. І поки ще нинішні кандидати в генії стверджаться — названі тут (а ще до них і чимало неназваних) уже ствердилися, стали яскравою сторінкою історії нашої літератури. А ще ж письменники, які були в еміграції: Багрянний, Барка, Осьмачка, Качуровський, Костецький, Зуєвський, Ізарський, Шерех — вони перейшли українські кордони; їх знають у світі набагато краще, ніж кількох сучасних авторів, які, уражені невиліковним синдромом

пупоцентризму, в інтерв'ю та автокоментарях значно перебільшують рівень власної буцімто популярності в світі. Не можу промовчати й імен тих, хто почався в літературі не сьогодні й не вчора, але, не фаворизований “групою підтримки” “експертів” Бі-Бі-Сі (тамтешня “Книга року”), а чи рейтингами від К. Родика не фігурує в новітніх канолах: Марія Матіос, Галина Пагутяк, Наталка Білоцерківець, Дмитро Іванов, Павло Гірник, Василь Шкляр...

— Пам'ятаю, як Павлові Загребельному закидали мало не крамолу за те, що посмів не лише назвати роман “Я, Богдан”, а й повість оповідь від першої особи (“Сповідь у славі”). Чи відповідає масштаб власного “я” сучасного письменника суцільному “яканню” літературних героїв? Приклади “за” і “проти”.

— У літературі ще до Загребельного були романи “Я, Ріхард Вагнер...”, “Я, Клавдій...”, було чимало творів, написаних від імені конкретної — видатної! — особистості з історії. У нас же напали на Загребельного, використовуючи цей привід: ти бач як зухвало: “Я, Богдан”. Це передовсім од заздрощів. Мовляв, пишеш: “Я, Богдан”, а всім зрозуміло: “Я, Павло”, бо ж роман напродив суб'єктивний, манера винятково розкута. Багато діючих осіб аж надто нагадують наших сучасників. Ясна річ, самого Загребельного там у тисячу разів більше, аніж Богдана. Бо Загребельному нецікаві були так звана археологічна історична проза, белетристичне ілюстрування тез (часто доволі сумнівних або й одверто спекулятивних) істориків. До речі, один із великих французьких істориків сказав: “Історії нема, а є історики”. Тобто інтепретатори імен, подій, літописів, могили і т. ін. Загребельний (і це попри те, що він був незаперечним ерудитом, знавцем найсенсацийніших історичних джерел) міг би з усіма підставами повторити відомі слова Тинянова про те, що документи брешуть, як люди, і про те, що там, де закінчується документ, там він і починає... Одне слово, сама його творча зухвалість, неконвенціональність, незалежність од усяких приписів і канонів і нахилили на нього гнів, заздрість, звинувачення.

“Я” — це вимір масштабу особистості, дуже помітна в письменників. Власне, “я” — це синонім таланту. Звичайно, не про “якання” йдеться; якання — перше свідчення того, що “я” вельми мікроскопічне. Якаючи, індивід прагне надати своє маленьке “я”, мов цигани кобилю. А щодо героїв — то вони ж такі авторське “альтер его”.

— Роман-біографія, роман-щоденник, роман-життя — Ваш жанр. Це суголосно величезному масиву літератури світової: сьогодні суперпопулярна мемуарна белетристика, щоденники, дослідження. Тут українська література, українська історія, меморіал персоналії — неоране поле. Звісно ж, я пам'ятаю про титанічні (без перебільшення!) звершення І. Дзюби та В. Шевчука. Продовжіть ряд. Назвіть “чорні діри”, які не скоро будуть заповнені озонним словом.

— Мене завжди цікавила передовсім біографічна книга, літерату-

ра факту, мемуари, листи. Працюю лише з біографічним і документальним матеріалом. Щораз намагаюся урізноманітнювати його інтерпретацію. Наголошую на цьому жанровими дефініціями: роман-есе “Марія Башкирцева. Життя за гороскопом”, роман-колаж “Никифор Дровняк із Криниці” та “Автопортрет художника в зрілості”, роман-ревію “Веньямін літературної сім'ї. Олекса Влизько та інші”.

Продовжую ряд: В. Домонтович із його історико-біографічними мініатюрами, що викликають у пам'яті суголосні з його текстами “Зоряні часи людства” Стефана Цвейга. “Четвертий вимір”, “Шрами на скелі” й “Вода з каменю” Романа Іваничука. “Таємниця святого Арсенія” та “Гетьманчик Орлик” Івана Корсака.

Є видатні біографічні твори, та все-таки українська біографістика — в майже ембріональному стані. Це ще покійний Леонід Куценко писав. У нас тисячі постатей з національного пантеону, про яких треба розповісти, вони на те заслуговують: князі, гетьмани, художники, письменники; такі постаті, як, скажімо, Юрій Немирич, Андрій Войнаровський. Ці життя — готові романи. Василь Капніст із його потаємною місією до Європи (йшлося про спробу виходу України з-під російського скіпетра); Тарновські з їхньою — і тепер нашою — Качанівкою; Смирненки з усім, що записав цей дивовижний рід у книгу українських звершень. Добре про їхні подвиги й трагедії пише Григорій Гусейнов у досі нашим суспільством не засвоєній документально-біографічній епопеї “Господні зерна”.

Неодмінно мають бути біографічні романи про таких людей, як митрополити Петро Могила й Андрей Шептицький, як пілот і народник Лев Мацієвич, як Петлюра, як Винниченко (щоправда вже з'явилися їхні біографії авторства історика Віктора Савченка з Одеси, який написав ще й цікаві книжки про Нестора Махна й Павла Скоропадського).

У росіян завжди в пошані й популярності був біографічний жанр (згадаймо бодай ще Горьким засновану серію “ЖЗЛ”), а нині він, без будь-якого перебільшення, переживає ренесанс. Ось тільки за кілька останніх років я купив біографії Бориса Пастернака, Сергія Єсеніна, Михайла Булгакова із серії “ЖЗЛ”. І з'являються там не лише іконописні й аполетичні біографії. Щойно надрукована й уже викликала полемічну бурю “Анти-Ахматова” Тамари Катаєвої. Це книжка-викриття, книжка-розслідування, книжка-десакралізація. Вона, звичайно, не має нічого спільного зі способом писань нашого Бузینی. Суворим ставленням до героїні й несентиментальним пафосом “Анти-Ахматова” нагадує “Залізну жінку” Ніни Берберової. Але в Катаєвої все значно винахідливіше й художньо продуктивніше — вона крок за кроком показує, як Ахматова послідовно творила міф про себе, як “закроювала” собі постамент, як вкладала в уяву наступних поколінь свій образ, відповідно “підсвітивши” найвишарпаніші його грані.

— Сьогодні треба мати спон-

сора — і жодних редакторських чи, крий Боже, цензурних заборон. Від графомана до маразматика, і на всіх языках все може бути надруковане. Звісно, поліграфія теж має працювати, хай працює. Але тоді мусить бути критика, яка розставляє крапки над “і”. Де та критика? Де той Інститут літератури? Де численні кафедри літератури національних університетів? Говорити про літературно-критичні оглядові колонки в газетах не доводиться — навіть ті, що гордо величає себе колумністами, не можуть похвалитися тим, що знають сучасний літпроцес. Чи не тому все більше агресії та якоїсь “битовухи” в публікаціях і про книги, і про письменників?

— Критики, по суті, нема. Те, що видають за критику, — піаристика, неприхована реклама або ж дурне бельотання недовчених недожурналістів про якісь недоконки, де здебільшого викладається геніальна фактографія і де, як у того боцмана, слова, які він вважає пристойними, звучать також не дуже евфонічно. Я не знаю жодного колумніста, якого можна було б похвалити за задовільне знання літератури. Все це — від лукавого. Це — заказуха і корпоративні симпатії.

Французький журналіст і критик Жак Бреннер упродовж років писав рецензії на нові твори й коментарі про літературну погоду. А потім усе це склалося в надзвичайно цікаву книжку “Моя історія французької літератури ХХ століття”. У нас отак просто й безкритично рецензії пишуть хіба що Євген Баран, якому ще смакує цей чорний і глевкий хліб критики — нічого невдячнішого в критиці за поточне рецензування немає. Той, хто вже трохи вибився в люди, гордував поточним рецензуванням, — жодних підстав сподіватися на славу. Хіба що гонорар був — як сатисфакція за непроституційну роботу. А нині й гонорару немає. Та й таких справді безкритично захоплених літературою нових людей не видно. Це Володимир Базилевський відчуває докори сумління, що він тільки нині читає “Щоденники” Гомбровича й романи Томаса Вулфа. Це Загребельний зрозпачено шкодував, що не знає багатьох геніальних фраз світового письменства.

— Це одна “крамола”. Чи помітили Ви, Михайле Федотовичу, що нинішня літературна зміна своїх попередників не читала і не читатиме? Хоч, даруйте, ні Гончарів, ні Загребельних, ні Драчів з Павличками та Іваничуків серед них не спостерігається. Ну не потрясала мене! — ні “психологічні” чоловічі одкровення, ні жіночі, різкі та яскраві, як “фанта”, романи сьогоdnішніх 25—40-річних авторів. Кажу це як читач, зіпсований всесвітнім книжковим бурхливим потоком 70—80-х років. Я, мабуть, там і загубилася. Точніше, не захотіла вибиратися на сухий берег, чи то пак, на роздоріжжя третього тисячоліття... А Ви ж, Михайле Федотовичу, мужній плавець. То яка (чия) книжка у Вашій руці, здійсній над бурхливими хвилями?

— Утворився новий канон. Такі собі, мовби пластмасові романи, що їх штампує “Коронація слова”.

«МЕНІ ДОРОГЕ ВСЕ, ЩО Я РОБЛЮ...»

Там просто немає живого українського слова. Це вже безнадійний анахронізм: багатство лексичної партитури, мовні партії, яскрава стилістика, індивідуалізація персонажів — схоже, що все це новогенераційних авторів просто не цікавить. Воно для них — спадщина соціалістичного реалізму. А дарма: це не соцреалізм, а невід'ємні складові повноцінної літератури, яких не цурається будь-який “ізм”. Я під великим враженням від роману “Земля під її ногами” Салмана Рушді (автора відомих “Сатанинських віршів”, якого іранські фундаменталісти засудили до смертної кари і який змушений переховуватися в різних краях світу). Цей роман має комбіновану літературну техніку. Він водночас і роман-виховання, і роман-диспут, і роман-міф, і містичний роман. Тут творчо співпрацюють і звичайний реалізм, і магічний реалізм. Як і нещодавно виданий в українському перекладі його роман “Опівнічні діти”, що створює враження роману стічних каналів і роману-всесвіту водночас, роману-репортажу з пронизливою реалістичною точністю подробиць і психологічних деталей та роману цивілізації з тотальними філософськими “обертонами”.

Без реалістичної культури автора саме таких творів просто не було б. Приклад з образотворчого мистецтва, який може бути аргументом і в справах літературних. Коли до Давида Сікейроса приходили молоді художники з усіма супрематичними фантазіями, він часто казав: а ти напиши мені портрет своєї матері, щоб вона була такою схожою на себе, як на фотографії, — я повинен переконатися, що ти справді вмєєш малювати; а вже після цього як ти хочеш, так і “самовиражайся”.

Нещодавно війшов (нарешті) в російському перекладі написаний ще в сімдесяті (і ще — чеською, бо автор уже давно перейшов на французьку) один з найкращих романів Милана Кундера “Життя не тут”, у якому поет і кат владарюють в одній особі. За словами самого автора, цей твір про те, як поезія “одного фатального дня” перетворюється на “мистецтво, що прикрашає звірства”, посміхаючись до світу “кривавою посмішкою цнотливості”.

Унікальні фантазмагорійні сюжети з їхньою поліваріантністю, що запрошують читача до співтворчості, до найрізноманітніших читацьких реценцій в “Унікальному романі” та в “Паперовому театрі” Милорада Павича. Обидва твори в російському перекладі. Українською виходив, здається, тільки його “програмний” “Хазарський словник”.

Щойно прочитав португальця нобелівського лауреата Жозе Сарамагу “Евангеліє від Ісуса”, а тепер узявся за його роман “Перебої в смерті”. Це таки справді література третього тисячоліття. І з погляду

художніх ідей: смерть відмовляється від своїх трудів, усі житимуть вічно; бурхлива ейфорія людності змінюється відчаєм та ескалацією війни — і тоді смерті доводиться знов утручатися в життя, змінювати прийняті правила стосунків із людністю. Це блиск. І з погляду стилю, самої манери організовувати прозове повісткування Сарамаго — це беззаперечний винахід, це яскрава екзотика.

Я читав усе, що друкував найцікавіший для мене сьогодні російський прозаїк (до речі, мій добрий знайомий) Володимир Маканін. І ось, здається, його вершинний роман: “Андерграунд, а за Герой нашого часу”. Твір, що “тримається” на віртуозному інтонуванні оповіді. Це той добре відомий російський “сказ” (його найцікавіші взірці у Лескова), але “сказ” іронічний, щедро приправлений гротеском і містифікаціями. Такі автори й такі твори народжують у літературі цілі напрями й тенденції.

— **Пашковський, Портяк, Кононович, Ульяненко, Слапчук, Таня Мальячук — спрогнозуйте майбутнє цих авторів. Хоч ні, Пашковський для мене понад будь-яким переліком... І все ж — спрогнозуйте.**

— Так, Пашковський — один із тих, хто визначає обличчя сучасної української прози. Схоже, що кожен, хто намагається вступати в його сліди, зазнає фіаско. Бо Пашковський — це не лише “джойсівська” нарація, віртуозне володіння прийомами “потоків притомності”. Пашковський — це те, що можна назвати українською онтологією, бо це той письменник, у творях якого однією з головних дійових осіб є неповторна українська мова. Пашковського можна імітувати, наслідувати, але щоб повторити те, що і як він пише, треба бути Пашковським. Він не піддається розмноженню на копії.

Слапчук — також прозаїк власного регістру. Не знаю, чи він свідомо взорований на китайську і японську прозу з її грайливістю, ненаголошеною притчевістю, тонкою мінливістю настроїв та етичним стоїцизмом. Як і в своїй поезії, в прозі він мовби стоїть осторонь загальних шукань; він — ніби сам по собі й сам собі законодавець тенденцій та стилю.

Ще з названих імен цікавий Ульяненко. Добре пам’ятаю своє враження від його “Сталінки”. Яка пронизлива точність психологічного жесту й графіка слова! Щоправда, інколи мене дратує концентрація натуралістичних сцен у його романах. Що ж, такого теж немало в світовій літературі (скажімо, Генрі Міллер, Ананіс Нін, Чарльз Буковський), але не це мені як читачеві в нього важливе. Мені близька його антипафосність — від пафосності нашого письменства, здається, вже скоро вібруватиме повітря над

Україною. Ми не маємо в цьому почуття міри.

Ульяненко зазнає критики за надто відверті сцени сексуальних стосунків. З погляду старомодно-цнотливої української літератури це правильно. Але — подобається це нам чи ні — світ давно втратив оту цнотливість.

Якщо ще Симона де Бовуар чи Маргарет Етвуд у творах трималися, як мовиться, на грані, то нині одна за одною з’являються книжки на взір “Сексуального життя Катрін М.” французької письменниці Катрін Мілле, де торжествують вуєризм та екзібіціонізм. Американський драматург Ева Енслер написала наприкінці минулого століття кілька моноп’єс, якими у театрах Нью-Йорка розпочався літературний проект “День вагіни”. Одні могли побачити в ньому порнографію, нездорове смакування сюжетів із сексуального життя, інші — і це було метою оприявлення цих п’єс на сцені — артикуляцію болісних проблем сучасної жінки, яку переслідують згвалтування, приниження, сексуальні травми, що накладають зловісний відбиток на все жіноче існування.

Оскар Вайлд у передмові до “Портрета Доріана Грея” рішуче протестував: “Не приписуйте художникові нездорових тенденцій: йому дозволено зображати все”. І ще там само: “Немає книг моральних чи аморальних. Є книги добре написані або погані. Ось і все”. Ясна річ, що в значення погані чи добре написані Вайлд вкладає значення не тільки — чи не стільки — самої техніки письма, мистецьки яскравого “плетення слів”, а й змістове наповнення, те, задля чого це пишеться, що й навіть тим хоче сказати автор. Яскраве тому potwierдження з літератури наших днів — “Еротичні історії” Милорада Павича.

Деякі архіцнотливі критики звинувачують нещодавно проголошену лауреатом Нобелівської премії Зігфрід Елінек як авторку порнографічних романів (особливо ж коли йдеться про “Коханців” чи “Хтивість”). Однак її оборонці заперечують: Елінек пише про жіночі претензії до світу саме через призму їхнього — часом вельми драматичного — сексуального досвіду. Це — з одного боку, а з другого, за словами, самої авторки, її “Хтивість” — пародія на порнографічний роман. Саме наміри говорити про дуже важливе в людських стосунках — часто через сферу сексуального досвіду — відчуваю і в романах Ульяненка. Але не відчуваю цього в “Сьомзі” Софії Андрухович, де, здається, все продиктовано зухвалим наміром епатувати, де зривання всіх можливих “табу” — тільки самоціль.

Колись російський критик Олександр Макаров, який сам ще був молодим, писав статті про тих, хто йшов у літературу. Там були такі різкі письменники, як Віктор Астаф’єв, Олександр Вампілов, Євген Євтушенко, Віль Ліпатов та ін., і все прогнозував їм якийсь варіант майбутнього. Згодом, років через двадцять, він написав цикл статей “Слідами моїх виступів”, де пророзвізував свої прогнози. Виявилось, що творча біографія кожного складалася набагато цікавіше, ніж Макаров прогнозував, що він, до його честі, й визнав. Я твердо переконаний: життя набагато розумніше за нас, і в ньому є чимало закономірних несподіванок. Тому мені просто не хочеться робити прогнозів. У цих прозаїків для мене вже цілком вистачає їхнього сьогоднішнього.

— **Ще. Софія Майданська — Теодозія Зарівна — Галина Тарасюк — Галина Паламарчук — Людмила Таран — Євгенія Кононенко — Ірен Роздобудько — цей ряд можна звужувати, можна**

розширювати (Ви це можете зробити), але не можемо не говорити про книжки цих авторів. Отже, по-джентльменськи узгалянюючи, це...

— Я почав би цей ряд із письменниці, яка пише з воістину моцартівською глибиною і легкістю, — з Галини Пагутяк. Вона звернула на себе увагу ще “Дітьми” — про цей блискучий дебют писали Дзюба, Дімаров, Жулинський, які не шкодували суперлативів. І, як це дуже рідко буває, всі вони — заслужені. Із цієї езотерики, з фантазматичних видів, із віртуозної стилістики і виростає її проза, яка вражає містичними глибинами, драматизмом самого людського існування та надзвичайною органікою слова. Мені здається, перекладачі ще стоятимуть у черзі за творами Пагутяк — відкриття її для Європи ще попереду. Хоч перекладати Пагутяк буде неймовірно важко — це все одно що перекладати прекрасну поезію. У такому разі переклад — це не так здобуток, як втрати. Бо ж в ідеалі перекласти неможливо. Характерна в цьому розумінні назва книжки Умберто Еко, що присвячена перекладацтву: “Сказати майже те саме”. Зауважте: не те саме, а майже те саме. Ще ніхто не написав історію художнього перекладу як історію втрат. Щось, ясна річ, перекладач передає — буває, навіть художньо яскраво, — однак так багато лишається “за кадром”.

Нині часто звучать імена жінок у прозі, яких ціла плеяда. Здається, ще ніколи не було в ній стільки яскравих імен. Окрім беззаперечного сьогоднішнього лідера Марії Матіос, чий роман “Солодка Даруся” й “Майже ніколи не навпаки” мають просто небувалий для останніх десятиліть розголос (абсолютно заслужений — комерційні показники успіху цього не нижчі за художній рівень творів), у цьому ряду стоять Софія Майданська, Теодозія Зарівна, Галина Паламарчук і Людмила Таран. Майданська, почавши із “Землетрусу”, утвердила себе передовсім як прозаїк, майже цілком заступивши себе як поетеса. Те саме сталося і з Зарівною та Паламарчук. Шкода, що Паламарчук так мало друкується. (Я писав про її книжку прози років із п’ять тому їй досі пам’ятаю своє від неї враження: справді артистична авторська проза з поетичними “обертонами”). Здається, ще тільки починає розкриватися потенціал прозаїка у вигадливо побудованих сюжетах Людмили Таран, Катерини Мотрич і Надії Гуменюк. Окремо наголошу на “Вербовій дощечці” Теодозії Зарівної, яку, здається, ще ніхто в нас не прочитав (можливо, через малий наклад). Цей роман — нова якість, новий рівень в осмисленні теми УПА і долі нашого народу. Твір написано під зовсім іншим кутом зору — тут немає пафосності, національної романтики; натомість болісні пошуки відповіді поколінням, яке народилося вже після тих подій, але також приречене заплатити дорогу ціну навіть за свою непричетність до тієї історії. Війна наздогнала героїню роману Зарівної в мирних буднях і безжально поранила її в самісіньке серце. І, звичайно ж, письмо Зарівної — висока духовна пластика, динамічність і поліфонія, витвір архітектури у вигадливо вибудованих періодах, особлива психологічна деталізація — це також вищий пілотаж.

Зауважте, які — і скільки їх! — кадри постає нашої прозі поезія. І це головним чином жінки. Феномен, який ще належить осмислити.

— **Не хочеться про це говорити, але істина дорожча. Літературні премії. Здається, що Ви входите до журі чи не всіх премій, які існують в Україні. Ліга меценатів фондує і патрує добрий десяток з них. Премія**

Гуляків — приватна, але з подачі НСПУ претендує на друге місце після Шевченківської. Національна премія. Премії журналів і обласних адміністрацій. Міськрад і сільрад. Галузеві й ті, що “імені...” Імена радянського часу, імена з “руху опору”, святі й грішні.. Але, головне, — неповторні, талановиті імена лауреатів. Хто вони, які вони?

Ваше бачення цієї теми. І — вибачайте — є люди, які носять звання лауреатів чи не всіх премій Ліги меценатів...

— Не хочу повторюватися — кілька років тому я надрукував у журналі “Україна” статтю про літературні премії у світі й в Україні. Дуже рідко буває, щоб присудження котроїсь із них було сприйнято одностайно схвально. Переважна більшість цих епізодів скандалізується.

Дописую книжку про Нобелівську премію і пов’язані з нею сюжети. Здається, в понадстолітній історії її існування немає жодного випадку, коли б — у кращому разі — не спалахнули дискусії з приводу вибору кандидатури на лауреата. Здається, навіть сам Бог не зумів би догодити всім. А тут — люди. Одним видається, що вони переконливо мотивують свій вибір, інші не вірять у ширість того вибору й приписують експертам або — в кращому разі — естетичний дальтонізм, або ж корупцію. Одне слово, стара як світ історія, і вона повсюдно постійно повторюється, міняються тільки дійові особи.

Дехто в нас нарікає: от, мовляв, премій розвелось!.. У Франції ж, наприклад, майже три тисячі літературних премій. Дві тисячі в Італії. Це свідчення інтенсивності літературного процесу. Престижність, “брендовість” премій — ось тема. І рід тут не лише в грошах. Скажімо, славетна Гонкурівська премія має фінансову частину в сумі 10 євро. У Франції інші премії дають хтосьнакільки гроші, однак найамбітніша мета кожного письменника — саме вона, Гонкурівська.

У нас неоднораз заявляли: ось ця відзнака буде альтернативною Шевченківській премії. З такими амбіціями засновували премію Гуляків (здається, вона називається “Айстра”; і що це за назва?!), але такі заяви викликають лише іронію. Не хочучи коментувати реєстри лауреатів різних премій — ми ж із вами добре знаємо, хто є хто і що є що. А для читачів треба цілі лекції виголосити для того, щоб переконати: ікс — такий поет, а ігрек — такий не поет...

Щодо премій Ліги українських меценатів. Кілька людей мають водночас премії імені Олексія Гірника й Дмитра Нитченка. Їх присуджують не за літературну творчість, а за утвердження й оборону українського слова. Тобто за діяння. І коли, скажімо, Василь Клічак або Петро Перебийніс так активно допомагають нам проводити Міжнародний конкурс з української мови ім. П. Яцика, то це також було аргументом, щоб вони стали нашими двічі лауреатами. Але коли йдеться про премію імені В. Свідзинського (за найкращу книжку лірики), то тут імена говорять самі за себе: Ігор Качуровський, Володимир Базилевський, Василь Герасим’юк, Степан Сапеляк, Валерій Гужва.

— **Зумисне не питаю Вас ні про конкурс імені Петра Яцика, ні про яскраву Вашу роботу на Радіо “Культура”, ні про секретарювання в НСПУ. Розмовляю із суперчитачем та письменником Михайлом Слабошпицьким, лауреатом Національної премії ім. Т. Шевченка. Мені здається, що й Вам ці іпостасі найдорожчі. Про що і що, Михайле Федотовичу?**

— Мені дороге все, що я роблю. І конкурс теж. Це теж творча робота, і віддаю їй чимало сил. Я мріяв про такий його масштаб. Але при цій нагоді мені справді більше хочеться говорити про справи літературні.

Розмовляла
Любов ГОЛУТА

РІЗНІ ХАРАКТЕРАМИ Й БЛИЗЬКІ СЕРЦЯМИ

Олександр ШОКАЛО

Ця книжка — про сердечні стосунки геніального українського поета Тараса Григоровича Шевченка й основоположника українського й російського сценічного реалізму Михайла Семеновича Щепкіна. А через М. Щепкіна, як і через О. Бодяньського, Т. Шевченка, якщо й не безпосередньо, то опосередковано знався з основоположником українського й російського літературного реалізму Миколою Васильовичем Гоголем. “Улюбленими друзями Щепкіна були його земляки: спершу Гоголь, а потім Шевченко. Дружба його з Шевченком варта того, щоб окремо розповісти про неї, — наголошує російська письменниця, правнучка Щепкіна Тетяна Щепкіна-Куперник й описує перше знайомство М. Щепкіна з поезією Т. Шевченка в “Кобзарі” 1840 р.: “Свіжість почуттів, простота, музичність наспіву живо нагадали Щепкіну пісні милої йому України. Разом із тим він відчув, що Шевченко не наслідує народних пісень, — навпаки, його вірші повинні стати народними піснями. Вірші одразу зачарували Щепкіна, й він один із перших угадав у Шевченкові майбутнього великого поета”.

Грунтовно висвітлив історію щирих стосунків двох великих митців відомий український і російський літературознавець, шевченкознавець Микола Стороженко (1836—1906): “...Шевченка і Щепкіна зв’язувала кровність племінна і духовна: обидва вони були українцями, обидва страстно любили рідний край; обидва були дітьми темного кріпачтва; обидва силою генія природно досягли, хоч і не на однаковій ниві, слави величезної. ...Є переказ, що небагом після того, як надруковано “Кобзаря”, Щепкін зробив ім’я Шевченкове відомим в Москві, читаючи артистично його “Думи мої, думи мої, лихо мені з вами”.

Коли ж і де заприязнилися ці двоє чистих українських сердець? Гіпотетично вони могли познайомитися на початку літа 1843 р. в Києві, під час гастролей М. Щепкіна. А доказово зустріч їхня відбулась у лютому 1844 р. в Москві під час приїзду туди Т. Шевченка, неззаперечним свідченням їхнього знайомства є поезія “Чигринне, Чигринне”, що її Шевченко написав у Москві 19 лютого 1844 р. з присвятою Щепкіну. В цей час у Москві Т. Шевченко сердечного заприязнився ще з одним земляком — Осипом Бодяньським, відомим на весь слов’янський світ дослідником народної творчості, писемності й культури слов’янських

народів. Автор слушно зазначає, що Шевченко заїхав до Москви саме заради зустрічі з Бодяньським, який тоді повернувся з багаторічного відрядження в слов’янські країни. Перше знайомство Шевченка з Москвою й москвичами, зокрема з Щепкіним, відбулося завдяки Бодяньському. Саме довкола О. Бодяньського гуртувалися в Москві українці — Щепкін, Гоголь, Максимович, Куліш, спілкуючись лише рідною мовою (докладно це висвітлено в праці “На славу нашої преславної України” (Тарас Шевченко і Осип Бодяньський)).

Чим же зумовлена сердечна тривала дружба Шевченка і Щепкіна, різниця у віці яких становила 26 років? Т. Щепкіна-Куперник пише: “...Поет піддався добродійному впливові світлої природи Щепкіна. Він швидко став його називати “батьку” — і це не було порожнім словом: Щепкін полюбив його, як сина...” Тарас знаходив у Михайлові Семеновичу передусім сердечне батьківське піклування, якого не встиг зазнати з самого малечку од рідного батька: “Михайло Семенович доглядає за мною, як за примхливою хворобою дитиною. Найдобріше створіння!” — записав він у щоденнику під час недуги в помешканні Щепкіна, перебуваючи в Москві в березні 1858 р. Саме на цій якості великого актора акцентує Шевченко і в щоденниковому записі за грудень 1857 р. в Нижньому Новгороді: “Та яскравіше й осяйніше від великого артиста стоїть велика людина, лагідно усміхнений друг мій єдиний, мій ширий, мій незабутній Михайло Семенович Щепкін”. А приязнь М. Щепкіна до мо-

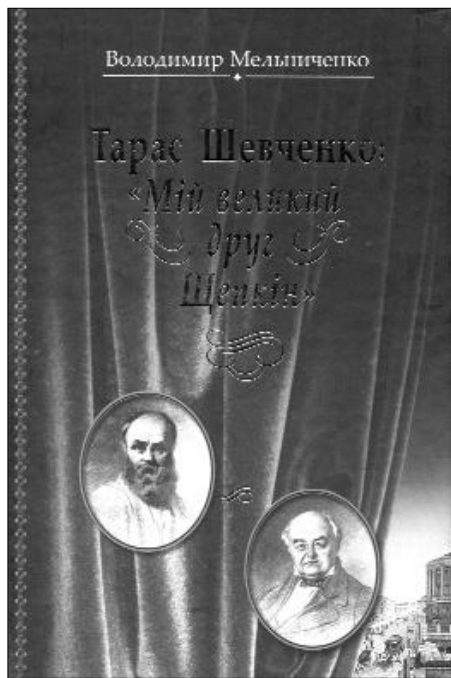
лодшого земляка виходить із високого спрямування духу в його серці: “...в серці моєму невичерпне джерело для любові до людини” та зі сповідання правди: “весь інтерес в істині”. Це так відповідає Шевченковому заповітному: Мені ж, о Господи, подай Любити правду на землі І друга щирого пошлі!

М. Щепкін відзначався високою моральною вимогливістю до людей, гідних його дружби, говорячи про таких: “Він справді цього вартий і за моральністю...”, що, безперечно, стосується й Шевченка. Свою суспільну позицію М. Щепкін також визначає моральним імперативом: “Залиште світ рости за своїми природними законами й допомагайте його зростання розвитком у людини морального почуття”, — пише митець-мислитель у листі до філософа-матеріаліста й революціонера-прагматика О. Герцена, з якого більшовицьке шевченкознавство зробило мало не Шевченкового партійного вождя, хоч поет свого часу й перехворів на соціальний радикалізм. Суспільна позиція М. Щепкіна, як і М. Гоголя та П. Куліша, — це вимога передусім моральної зрілості й духовного народження людини, без чого неможливий соціальний поступ. М. Гоголь застерігав від погордливості прагматичного розуму, що витісняє з людського серця моральну волю й заводить людину в заблуд: “Нічому й ні в що вона не вірить; тільки вірить у сам розум свій: чого не бачить її розум, того для неї немає. Вона забула навіть, що розум рухається вперед, коли йдуть попереду всі моральні сили в людині, й і стоїть без руху та навіть задкує, коли не підносяться моральні сили”. Нехтуючи пізнавальною здатністю й моральною волею серця, люди неминуче втрачають ду-

ховну перспективу життя, піддаються всякій облуді. Згадаймо Шевченкове зізнання в заслання:

Дався дурням одурити,
В калюжі волю утопити.
М. Щепкін по-батьківськи опікується духовним станом Т. Шевченка. У відповідь на Тарасову ініціативу зустрітися в Москві 69-річний Михайло Семенович пише в листі за 27 листопада 1857 р., що коли Шевченкові приїхати буде важко, “...то чи не приїхати мені в Нижній? І це не для того тільки, щоб побачитися, а поговорити б про багато що треба, можливо, моя стара голова навила твою на добру думку...” А 4—5 грудня Шевченко відписує: “Рішися, друже мій великий, на мою просьбу і, рішившись, напиши мені гарненько, коли б тебе ждять до себе. Я сьогодні ж пишу і Кулішеві: може і він заїде за тобою, та разом і приїдете, мої гості дорогі!”. Шевченко потребував щиросердих порадників. І обтяжений недугами М. Щепкін подолав чотириста верст і приїхав на Різдво до Т. Шевченка. А незабаром і Шевченко тією самою дорогою приїхав до Щепкіна в Москву.

В. Мельниченко наголошує: “Ніколи раніше і ніколи пізніше, так би мовити, духовне і культурне дозволяло та представницькі візити Тараса Шевченка не були настільки впорядковані і керовані, настільки продумані і протезовані ззовні, як у період його безрезневого перебування в Москві (1858) у незрівнянного Михайла Щепкіна”. А ось яку нотатку залишив Т. Шевченко в “Журналі” під час проживання у М. Щепкіна з 11 до 26 березня 1858 р.: “...Протягом тижня я тут зустрівся й познайомився з такими людьми, з якими протягом багатьох років не вдалося б зустрітися... Я зустрівся й познайомився

з ними, як із давно знайомими рідними людьми. І за всю цю повну радість зобов’язаний я моєму знаменитому другові М. С. Щепкіну”.

У цю благодатну пору перебування в Щепкіна Шевченко редагує й переробляє вірші, написані під час заслання, з 1847 до 1858 р., переписує їх із “Малої книжки” в “Більшу книжку”. Ось характерний його запис у щоденнику за 18 березня: “Скінчив переписування чи проціджування своєї поезії за 1847 р. Шкода, що ні з ким до ладу прочитати. Михайло Семенович у цьому ділі мені не суддя. Він дуже захоплюється. Максимович — той просто побожно мліє перед моїм віршем, Бодяньський теж. Треба буде почекаати Куліша. Він хоч і жорстко, та іноді скаже правду...”

За всіх особливостей характеру, талантів і життєвих доль згада-них у книжці українських людей, усі вони уособлюють спільне, що їх єднає, — український духовний тип, явлений у сердечності.

Грунтовна праця В. Мельниченка, попри певне ідеалізування головних осіб, справджує сподівання автора: дає “змогу зануритися в правду стосунків поета й артиста”, в правду життя українських подвизників духу поза рідним краєм.

У передмові до книжки автор дякує за допомогу в її підготовці співробітникам — Людмилі Гільмановій, Полікарпові Ткачу, Тетяні Черніковій та зазначає, що праця безгонорарна і є власністю Культурного центру України в Москві.

Нині Володимир Юхимович працює над авторською енциклопедією “Шевченківська Москва”. Побажаймо авторові та його помічникам здоров’я й творчої наснаги в здійсненні цього масштабного задуму.

Світлана КОРОНЕНКО

Вихід у світ цієї книжки став можливим завдяки колективним зусиллям людей, яких поєднала ідея дати німецькомовному читачеві один із найвидатніших романів української літератури ХХ століття. “Жовтий князь” — передовсім свідчення Василя Барки про те, що робили з нашим народом комуністичні владці, які прагнули виморити й викосити українську людність Голодомором.

Отже, ці люди — передусім сам Василь Барка, який у далекій Америці творив скорботний епос про найтрагічніші випробування української людини в пекельному ХХ столітті. Прикро, що цей твір у нас так і не було відзначено Шевченківською премією — тодішне керівництво Української держави просто побоялося дозволити це зробити.

Другою дуже важливою людиною саме для появи роману німецькою стала Марія Остгайм-Дзерович. Це людина зі складною долею, що може стати сюжетом цікавої й повчальної книжки.

ПЛІД КОЛЕКТИВНИХ ЗУСИЛЬ

Днями у видавництві “Ярославів Вал” вийшов друком роман Василя Барки “Жовтий князь” німецькою мовою.

Вона народилася у Львові, що був тоді столицею австрійського коронного краю — Галичини. Батько Маркіян Дзерович очолював Генеральний інститут Католицької акції у Львові. Згодом він — один з організаторів громадського й культурного життя українців в Австрії. Мати Дарія з роду Вітошинських — доктор хімічних наук і фармакології.

1945 року Маркіяна Дзеровича радянські людологи схопили й запроторили до ГУЛАГу.

Десять довгих років пробув він за колючим дротом, а коли 1955-го нарешті повернувся до Австрії, то знову взявся за лікарську практику, і йому допомагала донька Марія. Згодом Марія вже навчалася на філософському факультеті Віденського університету. Завдяки знанням слов’янських мов та успішній праці під час Світової виставки в Брюс-

селі 1958 року вона одержала посаду у Федеральній торговій палаті Австрії у відділі Східної Європи, де відпрацювала три з половиною десятиліття — аж до виходу на пенсію. Водночас пані Марія на громадських засадах опікується українськими справами. Уже восьмий рік вона — голова Українського Католицького Братства імені Святої Великомучениці Варвари у Відні. Це найстаріше українське товариство в Австрії, засноване 1862 року. Марія Остгайм-Дзерович має нагороду Австрії й України.

А цю роботу вона взяла на себе давно. Упевнившись, що в Австрії, в Німеччині, в інших країнах Європи люди не уявляють справжніх масштабів Голодомору 1933 року в Україні, пані Марія вирішила зробити німецький переклад роману Василя Барки “Жовтий князь”. Хай

читають страшну правду: ось так було в центрі Європи в першій третині ХХ століття.

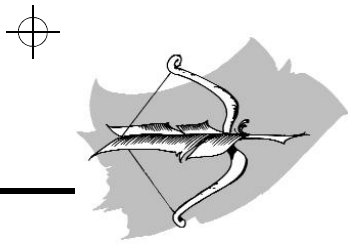
Після довгих консультацій було вирішено видати переклад Барчиного твору в київському видавництві “Ярославів Вал”, яке віднедавна дало читачеві цілу низку важливих і на ви-

сокому поліграфічному рівні оформлених книжок. “Ярославів Вал” виграв неофіційний тендер. І тут велике значення мало авторитетне слово Тетяни Арсеєнко — завідувача відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв’язків Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського.

Післямову до “Жовтого князя” написав український літературознавець зі США, доктор наук, дійсний член НАН України Леонід Рудницький. Художнє оформлення й технічну редакцію здійснила Ніна Танченко.

Директор видавництва “Ярославів Вал” Михайло Слабошпицький, який був знайомий із Василем Баркою, навідував його в американському Глен Спей (потім він написав літературний портрет цього анахорета “Із життєпису білого монаха”), опублікований у книжці “25 поетів української діаспори”) сказав, що сам факт такого видання у “Ярославному Валі” не може не тішити амбіції видавців.

Презентація “Жовтого князя” німецькою в Києві запланована на першу половину 2009 року. Згодом презентація має відбутися у Відні.

ВИСОКА ЗОРЯ СЛОВА І СЕРЦЯ

Ніна ГНАТЮК
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Творчий вечір видатного українського письменника Юрія Мушкетика з нагоди 80-річчя з дня народження у столичному Будинку вчителя проходив у родинному творчому колі. У вступному слові голова Київської організації НСПУ Віктор Баранов зазначив, що ювіляр міг стати прекрасним поетом, але віддав перевагу прозі. І створив унікальну бібліотеку історичних романів, повістей, оповідань, у яких прагнув показати філософські глибини українського буття, народну душу, причини наших багатьох поразок і перемог. Без його громадянської позиції, пронизливо-болісного слова до сучасника, без його тривожного голосу на захист національних пріоритетів і святинь і Україна, і всі ми були б не такі. Нам потрібен цей мудрий,

чесний і правдивий голос. І треба, щоб його почуло якомога більше людей.

Про Мушкетика як талановитого читця, неперевершеного оповідача і людину постійного болю, “дивовижного пекла душі”, яка вболіває за Україну, пристрасно говорив Іван Драч.

Своїм учителем назвав Мушкетика Борис Олійник. А Дмитро Павличко прагнув спроектувати історичні твори ювіляра на нашу сучасність.

Вітаючи майстра прози з ювілеєм та присвоєнням високого звання Героя України, Микола Жулинський, Володимир Базилевський, Петро Осадчук, Микола Луків, професори Інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка Людмила Грицик, Михайло Наєнко, заступник міністра культури України Ольга Бенч та інші діячі літератури і мистецтва говорили не лише про високу май-

стерність літописця української історії, а й про його плідну працю і на редакторській ниві, й біля керма Спілки письменників України.

Ювіляра тепло вітали земляки — народний хор “Родина” з Ніжинського району, актив Чернігівського земляцтва, квартет “Явір”.

Дякуючи всім, хто привітав з поважним рубежем життя, роздумуючи про прожите і написане, Юрій Михайлович пригадав слова І. Канта: “Що є найважливіше в світі? Це зоряне небо над головою і моральні закони всередині нас”. Тож хай ще довго буде негаснучою висока зоря Мушкетиковаго слова, серця, духу, а його книжки допомагають усім нам зберегти у душах ті моральні чесноти, ту кореневу систему українського роду, без яких нам не бути повноправними господарями у вистражданій і омріяній багатьма поколіннями українській Україні.

Іван ЛИСИЙ,
кандидат філософських наук,
м. Київ

Чи помітили Ви, шановний читачу, що слово *нетрадиційний* набуло у нашому повсякденному мовленні винятково позитивного забарвлення, стало високою похвалою? Це результат послідовного поборювання традицій і традиційності, розпочатого ще за доби Просвітництва, яке вибудувало антитезу “традиції — прогрес” і ставило незалежний, абсолютно самостійний розум понад усе, особливо посиленого в культурі модерну, яка протиставила традиційному оригінальне як єдино вартісне. Чи не єдиною традицією, утвердженою божевільним ХХ сторіччям, стало руйнування традицій. Один із репрезентантів тієї доби К. Лоренц до восьми смертних грівів цивілізації зарахував розрив із традицією. Її нині рідко побачиш на письмі без іронічних лапок. Вона стала для прогресистів “ярмом минулого”. Тому звучать заклики “відкараскатись від невідчепної спадщини”. Тому ставлять традицію в компрометуюче сусідство з популізмом, інкримінуючи опонентам “рівняння на популізм і традицію”. Тому іронізують над “нудними” розмовами (їх, на щастя, ніхто не сприймає всерйоз) про “збереження традицій” і “вічні цінності”. Вже беруть на озброєння апокаліптичне слівце “пост-” і поширюється формула “посттрадиційне суспільство” або й “антитрадиційна культура” чи “епоха детрадиціоналізації”.

Даремно автори цих висловлювань і формул (не називаю їх, бо річ не в іменах, а в позиції) вважають себе єдиними повноважними репрезентантами доби. Наш час репрезентують люди, які збереження і розвиток традиції, орієнтацію на вічні цінності трактують цілком серйозно. Вони усвідомлюють, що за категоричної відмови від національних традицій, од вітцівських заповітів окремі індивіди ще можуть якимось дивом вижити, але спільнота прирікає себе на загибель. Вони не тільки бачать у заповідях-традиціях захисний панцир нації, її охорону, особливо важливі в умовах уніфікуючої глобалізації, а й розуміють, що “будь-яка творчість черпає свої сили в культурних традиціях...” Це слова із “Загальної декларації про культурне різноманіття”, ухвалені 31-ою сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО в листопаді 2001 р.

До таких справді повноважних представників нинішньої нашої спільноти належить просвітнянський

діяч, літературознавець і літературний критик Віктор Косяченко. Про його нову книжку “На поклик віщих заповітів” (Чернівці: Книги-XXI, 2008) хочу повести мову.

Книжка багата змістово, жанрово розмаїта і цілісна ідейно. Хоч би якої теми торкався автор — спадщини Шевченка, Франка, Кобилянської у літературознавчих розвідках; творчості Г. Тютюнника, Є. Гуцала, С. Будного, Б. Олійника, а також колег із сатиричного цеху Остапа Вишні, П. Глазового, О. Черногуза, А. Гарматюка в критичних аналізах; мови, культурної пам’яті та уроків історії в публіцистиці; місця постаті Тараса Шевченка у власній життєвій долі — на перший план вносить ідею вірності традиціям-заповітам. А насамперед шевченківсько-франківської традиції “світської, громадянської духовності”, яка пов’язує віру з розумом, а не зі страхом.

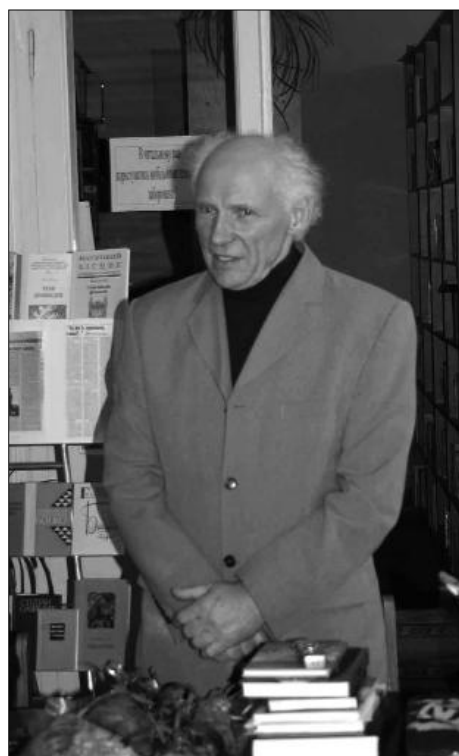
Традицію В. Косяченко осмислює як “заповідальність”, як “духовно заповітне”. Щоб мати справу із традицією, тобто спиратися на неї, розвивати, збагачувати її чи й

них традицій попередників”.

Інші байдуже і пасивно “задовольняються запасом знань, винесених із радянської неповної середньої школи та капеересівських відділів агітації і пропаганди”. Є й такі, хто пам’ятає і наслідують букву традиції, забуваючи її живий і живоїдайний дух.

Автор — на боці тих, хто здобуває спадщину для себе, для свого покоління, “не пропускаючи “ані титли, ніже тії коми”, але без механічного наслідування. Тільки творчо орієнтованому діячеві вдається здійснювати “таємничу тяглість традиції” (К. Москалець), запліднюватись її живильною силою. Автор переконаний, що навіть найрадикальніші зміни знаходять для себе підґрунтя у традиційному.

Сутнісний зміст шевченківсько-франківської традиції В. Косяченко схильний прочитувати як “глибоко за-

ВІРНІСТЬ ТРАДИЦІЯМ-ЗАПОВІТАМ

відкидати, насамперед її належить виокремити й увиразнити, збагнути, осягнути, прояснити. Автор обурює ситуація, коли чимало претендентів на новачі беруться заперечувати чи відкидати традицію, не знаючи її загалом або знаючи у спотвореній інтерпретації. Адже, як стверджував французький письменник і мислитель Моріс Бланшо, кожне покоління мусить знову завойовувати отримане. У нашій ситуації це доволі непросте річ, бо, як переконливо демонструє В. Косяченко, наші національні традиції цілеспрямовано й наполегливо обривалися і руйнувалися упродовж не те що десятиріч, а й століть. Тому так багато важить нині “рівень прочитання... заповітів”.

Одні ангажовано кривотлумачать заповіді, вичитуючи з них “не стільки істину, скільки те, що хочеться вчитати, залежно від причетності до тих чи інших партій чи конфесій”. Є серед них і ті, хто, “прагнучи приспати живий у народі дух Гонти і Залізняка, ...лицемірно переколюючи історію, намагаються дискредитувати всіх тих, хто самовіддано піднімався на тяжку, самовіддану боротьбу “за святую правду-волю”, “за свою країну”. У книжці багато сторінок відведено під переконливе спростування по-дібних кривотлумачень “визволь-

корінне почуття родини, роду, рідної землі та народу як середовища органічного розвитку особистості”, як глибоку віру “в непереможну місію любові до рідної землі та любові до ближнього”. З такої любові виростає, кажучи словами І. Франка, “щире, гаряче почуття свого людського і національного обов’язку” “відстоювати свою гідність, свою свободу, свою землю”.

Особливо важливою для митця гранню цього заповіту є продовження Франком “шевченківська традиція” високої громадянської місії художнього слова — “щоб література була подвиг, пророцтво, візія, клич”. Щоб вона не стала остронь ключової справи витворення, знову за Франком, “з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного і політичного життя”.

Разом із тим це ще й сковорідницька традиція піклування про цілісну людину, здатну поширювані в соціумі ідеї перевіряти “на відповідність правді життя не лише мислячими головами, а й розумом серця і світлом своєї душі”. Розвиток цієї традиції сьогодні передбачає актуалізацію інших заповітів — занедбаних традицій національного виховання.

“І що з того, що за радянської влади в Україні були українські школи? — запитує В. Косяченко. — Та чи була в системі освіти гуманістична традиція виховання національної гідності і тієї ж “відпорності на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла” (цитовані слова належать слова І. Франку)? Та й чи можемо ми сказати, що така традиція є у нас нині?”

У статті “Усвідомлюймо нам заповідане” автор ще раз повертається до Франкової заповіді: “...Ми мусимо навчитися чути себе українцями... виробляти себе на серйозних, свідомих і статочних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною тихою працею”. Виконанню її служить ця публіцистика.

В. Косяченко успішно продовжує традицію української політичної публіцистики, яку формували І. Франко, В. Самійленко, Остап Вишня, публіцистики з виразною іроніко-сатиричною тональністю. Свідченням цього може бути есе “Ганьба поразок і слава перемог, або Коротка хронологія великого зла”, надруковане свого часу на шпальтах “Слова Просвіти”.

Продовження й розвиток традицій, на думку В. Косяченка, може здійснюватися в найрозмаїтіших

формах. Він розповідає про одну з них — відновлення буковинськими просвітянами 1993 року видання дитячого журналу “Ластівка”, заснованого ще у часи румунської окупації Буковини. Тепер його головним редактором став автор, для якого це відновлення “посвідчувало готовність, продовжуючи визвольні традиції попередників, і в нових поколіннях плекати почуття національної гідності та любові до України, готовності, як і власну свободу, обстоювати її мову, культуру, історію, її здобуту врешті незалежність”.

Косяченко-критик виокремлюється нелінійним, всебічним підходом до аналізованих текстів. Проте серед пріоритетних для нього смислових наголосів — художнє втілення моментів спільнотної спадкоємності, “міцних духовних зв’язків із родиною, з історією свого народу, із рідною землею”. Це добре видно у розгляді “Зоряного дощу” М. Вінграновського. Звертаючись до творчості відомого буковинського письменника Михайла Івасюка, автор показує, що й він належить до родівід від французької, у якій віднаходимо національної духовності. Письменник сподівається, що український культурний код і тяглість питомої традиції.

Не замовчує автор і шкідливих традицій: це і “глибоко закорінений антиукраїнізм”, вияви якого він бачить у спорудженні в Одесі монумента “гулящій” цариці; у відмові депутатів Чернівецької міської ради перейменувати вулицю Аркадія Гайдара на вулицю Романа Шухевича. Це і традиція “обрусення” українців, яка за роки незалежності, здається, набрала ще більшого обертів. Це, зрештою, і ганебна традиція “генеральних мордобитій”, яка “навіть у наш постімперський час дає про себе знати”. Це і намагання “деїдолізувати” Шевченка, які у сучасній інтелектуальній практиці набувають уже статусу традиції. На противагу цим намаганням він формулює питання-заклик: “Та чи не пора уже всім нам в Україні сущим прочитувати Шевченка таким, як він є? І все більше звиріяти по ньому себе самих і свою громадянську позицію?”

Пройнята віщими заповідями попередників, книжка В. Косяченка змістом занурена у бурхливі хвилі життя сучасного. Автор — не суддя і не свідок, а учасник. І тому проблема традиції для нього — не суто теоретичне завдання, а питання практичне в найліпшому значенні цього трохи заяложеного слова.

Сергій КЛИМКО

Довгоочікувана прем'єра на-
решті відбулася, на екрани вийшов
фільм “Тарас Бульба”. З'явився він
до двохсотліття автора повісті, яко-
го шанують у всьому світі, чиї тек-
сти перекладено багатьма мова-
ми, за творами якого знято десят-
ки фільмів, поставлено сотні, якщо
не тисячі театральних вистав.

Європі Гоголь став відомий зав-
дяки літературно оформленому бес-
тарию, що окреслив міфічні
простори Дикого поля. Що-
до нас, його спадкоємців,
творчість письменника має
конкретний географічний та
історичний зміст.

Суперечка про націо-
нальну належність Миколи
Васильовича триває вже
другу сотню років, часто
набуваючи політичного за-
барвлення. Історична по-
вість “Тарас Бульба” саме
дає чудовий привід для
нього. Написана 1835-го,
політично нейтральна, че-
рез сім років вона вийшла у
новій редакції, що завер-
шується відомими словами
“Уже и теперь чувт дальние
и близкие народы: поды-
маются из Русской земли
свой царь, и не будет в ми-
ре силы, которая бы не покорилась
ему!..” У тексті початкового варіанту
не вжито слова “Росія”, майже не
використано прикметника “русь-
кий”, — в останньому ж навпаки:
“руське” концептуалізується в месі-
анському сенсі. Тарас Бульба за-
мість такого собі анархіста у другій
версії виступає як захисник “земель
руських” і охоронець “правого” сві-
топорядку. Дослідники пов'язують
таку зміну “настрою” письменника з
розгромом критикою “Мертвих
душ” і потребою Гоголя здобути
всєросійську реабілітацію.

Тож навряд чи стрічка, знята
компанією “Централ Партнершип” у
співробітництві з телеканалом “Ро-
сія”, могла бути нейтральною. Ідея
спільного українсько-російського кі-
нопроєкту від України з успіхом про-
валилася, що відповідно допомогло
екранізації спільного російсько-ук-

раїнського проєкту від Росії. Його
режисером став Володимир Бор-
тко, відомий глядачеві не лише “Со-
бачим сердцем”, а й телевізійними
шлягерами “Бандитський Петер-
бург” та “Майстер і Маргарита”. Те-
левізійний формат стосується також
і акторів — Остапа зіграв Володи-
мир Вдовіченко, персонаж із “Бри-
гади” та “Бумера”, а закадровий го-
лос належить акторові з “Бригади”
Безрукову. Фільм великою мірою
рятує український Жан Габен, нез-

ВИБІР БУЛЬБИ

мінний гетьман Богдан Ступка. У ро-
лі Тараса Бульби він гармонізує ак-
торські інтонації питомими україні-
змами, особливо на тлі “гасконського
акценту” Мосія Шила (Боярського),
виступає “гарантом” довіри до кар-
тини. Знятий точно за текстом Гого-
ля, скупий на режисерські ходи, ок-
рім авторської вставки вбивства по-
ляками дружини Тараса Бульби, що
має підкреслити його особисту пом-
сту “іновірцям”, фільм від статусу те-
левистави рятують масштабні на-
турні зйомки та масовки.

Спроба зробити баталії схожими
на голлівудські майже провалилася
— запрошений до зйомок постанов-
ник трюків Нік Пауелл, у доробку яко-
го кілька блокбастерів, пропрацював
над фільмом лише тиждень, воче-
видь, не вистачило і динаміки монта-
жу. Щодо музичного оформлення, то
воно нагадує швидше науково-попу-

лярні фільми 1970-х років, ніж епічну
трагедію в стилі Тіта Андроніка. Ритм
фільму, адекватний для телеекрана,
відстає від сучасних зразків історич-
ної драми, що старанно намагалася
приховати реклама.

Тепер щодо змісту, або ж можли-
вого політичного меседжу. Сюжет
фільму побудований навколо підне-
сеного моменту — сцени вбивства
Андрія після його переходу в стан
ворога задля заволодіння давньою
мрією — донькою воеводи. Вчинок,
через який син полководця
прирікає на смерть себе і ко-
зацьке військо, неоднознач-
ний. Чи був здійснений він
заради кохання до панноч-
ки-полячки, цього майже
немає.

Замість цього фільм
має
Замість цього фільм
має
Замість цього фільм
має

прозахідну орієнтацію —
“космополітичний індивідуалізм”,
“моя батьківщина там,
де я хочу”, що протистойть
“православному фундамен-
талізму” Тараса й Остапа, які
помирають за Батьківщину. Висно-
вок, який зробив автор повісті, а від-
повідно і режисер, вказує на пере-
могу духу, названого “руським”.

Проте політична альтернатива не-
рідко вибудовується і силою негатив-
ності. Вибір Андрія — це вибір Антіго-
ні, зроблений наперекір закону полі-
са, щоб підірвати його зсередини.

Член КПРФ Володимир Бортко,
діалектик за спадком, не приховує
об'єднавчого пафосу: “Рано чи пізно
ми (українці та росіяни. — Авт.) об'єд-
наємось. Хоч, думаю, без Львова.
Я був на Західній Україні, ця земля має
з нами мало спільного” (з інтерв'ю Ін-
тернет-виданню “Фонтанка.ру”). Зі
своєї інтегральної позиції Бортко
позбавлений можливості вгледіти те,
що непередбачена, “виключена” не-
гативність (гіпотетичного “Львова” у
даному разі) має звичку вибухати в
найнесподіванішому місці.

ТИЖДЕНЬ ПРЕМ'ЄР

Сергій КЛИМКО

У київських меломанів цей тиж-
день став святковим — з 3 до
8 квітня тривав фестиваль “Музич-
ні прем'єри сезону”. Фестиваль
проводять щороку Київська орга-
нізація Національної спілки компо-
зиторів України, Міністерство
культури і туризму України та Го-
ловне управління культури і мис-
тецтв Київської міської державної
адміністрації.

Центральною сценою фестива-
лю стала Національна філармонія
України, окремі виступи пройшли і
в Музичній академії імені П. Чай-
ковського, а сюрпризом стало за-
лучення до фестивальної карти Бу-
динку кіно — там відбувалися пока-
зи за програмою “Музика київ-
ських композиторів у кінематогра-
фі”. За словами голови Київської
організації спілки композиторів Ук-
раїни, організатора фестивалю Іго-
ря Щербакова, 90 відсотків вико-
наних творів було вперше пред-
ставлено публіці.

У концертах фестивалю взяли
участь Національний заслужений

й симфонічний ор-
кестр під орудою народ-
ної України Володимира
Віктора Плоськіні (Біло-
національна заслужена
хорова капела “Думка”
та Національний ансамбль соліс-
тів “Київська камерата”. На запро-
шення фестивалю Україну відвідав
бельгійський диригент Рональд
Цольман. Під його керівництвом
академічний симфонічний ор-
кестр виконав твори Дворжака,
Мерне, Щербакова. Окрім кон-
цертів, у рамках фестивалю відбу-
лася науково-практична конфе-
ренція “Композитор і сучасне со-
ціокультурне середовище”, у якій
взяли участь музикознавці та ком-
позитори.

“Музичні прем'єри” — член од-
нієї з найвідоміших світових асоці-
ацій музичних і театральних фести-
валів — International Society for Per-
formers Arts, що визнана світовою
спільнотою любителів і діячів ака-
демічної музики. Попри недостат-
не фінансування академічної музи-
ки в Україні, композиторам і вико-
навцям вдається підтримувати ви-
сокий рівень майстерності, що під-
тверджують їхні успіхи на міжна-
родній сцені. Завдяки прем'єрам
сезону слухачі й музиканти вкотре
змогли переконатися, що сучасна
українська музика здатна збирати
повні зали.

Фото Ксенії Гладішевої

Ксенія МЕЛАСЬКА

У залі Фонду сприяння розвит-
ку мистецтв за підтримки студії
звукзапису “ТРОЯ-SOUND” про-
йшов концерт “Меланхолія залі-
зного міста” реп-гурту “Ліра XXI”.

“Ліра XXI” — це соліст гурту й
автор текстів ЛірО'Лі (Іван Олій-
ник), автор музики Бітмейкер Санз
(Олександр Власенко) і чотири ро-
ки історії гурту. Хлопці репом заго-
ворили 2004 року, тоді само почали
давати концерти. Вони сповідують
реп, але не його американські
штампи, а власні погляди на життя
з висоти свого 21-річного віку. Їхня
творчість не трагічна, але з легким
натяком на меланхолію.

Програма концерту передбача-
ла ще й інструментальний реперту-

FERRUM МЕЛАНХОЛИТЬ

ар та презентацію платівки гурту.
Спеціальним гостем концерту став
гітарист-віртуоз Микола Ратов —
лауреат міжнародних музичних
конкурсів для шанувальників офіці-
озу і мало не геній, який струни пе-
ребирає так, ніби перед ним рояль
із семи клавіш, а не гітара — для
таких, як я, вражених. Сюрпризом
для глядачів були незаплановані
імпровазації.

Щодо музики. Платівку “Лі-
ри XXI” було записано напередодні
концерту, до неї увійшло п'ять тре-
ків. Це значно менше, ніж кілька-
надцять пісень разом з усіма після-
концертними “на біс”, які Лір вико-
нав непогано, як для стану, коли ти
в меланхолії, а місто навкруги за-
лізне.

Нинішнє покоління цікаве тим,
що вже від самого народження за-
програмоване на унікальність. Во-
но прийшло в цей світ на зламі сто-
літь-тисячоліть. І якщо Ігор Рима-
рук означив своє покоління “на-
роджений у віці Хіросімі” — XX сто-
річчя, то це покоління, крім генетич-
ної має й власну трагічну пам'ять,
бо вони “народжені Чорнобилем” в
добу Карабаху, Афганістану. Проте
вони — й щасливе покоління: не
переобтяжені марксистсько-ленін-
ським вченням та історією КПРС.
Для них Карл Маркс — головний
кондитер, а місто на Неві — не Ле-
нінград, а Санкт-Петербург. Саме
вони — ровесники Незалежності,
громадяни України, ті, які не лити-
муть сліз за Советським Союзом, бо
знають про нього з історії, й то не з
кращого боку. Вони вивчали в шко-
лі вже правдиву історію, вчили літе-
ри, де п'ятою, повноцінною була г.
Вони тільки чули про карбованці.

Їхня грошова одиниця — гривня,
для них природні долари та євро.
Вони з дитинства вивчають інозем-
ні мови і подорожують світом. Їм
далекі дискусії про другу “держав-
ну”, бо позиціонують себе украї-
нцями й не відчувають дискомфорту
від незнання мови. Ще одна особ-
ливість — це діти вісімдесятиків,
тих, що омріявали таке життя для
своїх дітей. Вони виростили не з Ти-
чинівського “Ми тривожим стра-
тосферу, атомне ядро і сферу...”, а
з Малковичевого “Ми невеличкі,
незграбні і трагічні сонця, / по кіль-
ка променів маємо в собі і не знає-
мо, що робити з ними”, Могильно-
го “Якщо колись ми покладемо на-
ше життя на музику, / це буде музика
куряви, цегли й мазуту / де най-
більшою поезією були ми”. Вони
перегукуються з Гриценковим: “від
“слова” аж до Воробйова / від тех-
інструкції до мату / і позичаєш тую
мову в свою чудову пребагату”.

Лір О'Лі народився в “Меланхо-
лії залізного міста”. Чому “залізно-
го”? Бо воно — вічне. І його тексти
— це музика міста. Бо пуп його зар-
итий на Подолі, корені його тут.
Тут народилися і прожили його
найрідніші люди — дідусь і бабуся.
Траєкторія руху його дитинства —
це вулиці Подолу, Андріївський уз-
віз, Річковий вокзал. Усе поряд, і
над усім з будь-якої точки — Андрі-
ївська церква. Він пише україн-
ською, російською, англійською,
німецькою. І його реп — це не аме-
риканські заморочки, хоч дуже по-
важає реп-гуру. Його поезія — це
його погляд на світ: трохи іроніч-
ний, трохи пафосний і трагічний.
Це реальний ритм їхнього життя,
тих, кому в XXI столітті — 21.

ВЕСНА НА ПАПЕРІ

Сергій КЛИМКО

На початку квітня від-
бувся Четвертий весняний
київський книжковий яр-
марок, який проходив під
гаслом “Будуємо Європу
для дітей і разом з дітьми”.
За умов перманентної
кризи українського книго-
видавництва мета ярмар-
ку, за словами організо-
рів, — розширення зв'яз-
ків між суб'єктами видав-
ничої справи та розпов-
сюджувачами, налагод-
ження контактів із зарубіж-
ними партнерами, поши-
рення практики продажу
авторських прав. Окрім то-
го, пропагування україн-
ської книжки, розширення
кола читачів через діалог з
авторами.

На відзначення 60-річ-
чя Ради Європи, у контексті реалі-
зації Стокгольмської стратегії що-
до захисту прав дітей під час вис-
тавки відбулися заходи благодійної
організації “Приятелі дітей”, пре-
зентації дитячих книжок, зустрічі з
письменниками, святкування 75-
річчя найстарішого українського
дитячого видавництва “Веселка”,
майстер-класи та конкурс малюнка
серед дітей з особливими потре-
бами. Окрему програму підготува-
ла асамблея фантастики “Портал”:
семінари та “круглі столи”, присвя-

чені минулому та майбутньому
цього жанру, “Булгаківський бал”,
вручення літературних премій.

На виставці було презентовано
чимало нових видань, серед яких
книжка видатного українського фі-
лософа, лауреата Шевченківської
премії 2005 року Сергія Кримсько-
го “Ранкові роздуми”, тритомник
Юрія Ілленка “Юрка Ілленка Допо-
віда Апостолові Петру”, книжки
серій “Невідома Україна” та “Ше-
деври світової поезії”.

У ярмарку взяли участь близько
300 видавництв.

Фото Ксенії Гладішевої

КУДИ ВИТІКАЄ ВОДА?

**На знак офіційного визнання актуальності проблем водоко-
ристування Генеральна Асамблея ООН проголосила період
2005—2015 міжнародним десятиліттям “Вода для життя”.
Цього року в усьому світі особливої уваги надають воді, яка пе-
ретинає кордони. Тема Всесвітнього водного форуму, що про-
ходив у Стамбулі, — “Усунення кордонів, що розділяють воду”.
До Міжнародного дня води Національна спілка журналіс-
тів провела прес-конференцію, де йшлося насамперед про
якість питної води в Україні. Із представниками засобів ма-
сової інформації спілкувалися науковці й експерти. Важли-
во, наголошували вони, повернути увагу громадськості до
цієї проблеми, яка стає глобальною, адже йдеться про здо-
ров'я всіх. Держава стоїть осторонь, розв'язуючи проблеми
політики й економіки, але якщо не дбати про воду сьогодні,
ризикуюмо залишити нащадків без води.**

21 препарат у вододжерелах Індії
більш ніж у 150 разів перевищує
концентрацію у вододжерелах США.

Вважають, що літр стічних вод
забруднює 8 літрів чистої води. За
офіційною статистикою, у водой-
ми, з яких питу воду отримують
понад 70 % населення України,
скидають майже 40 % неочищених
господарсько-побутових і 42 %
промислових стічних вод. На 70 %
водозаборів нема санітарних охо-
ронних зон, на майже 18 % — очис-
них споруд, на 22 % — устаткуван-
ня для знезараження води. А вив-
чення екологічних і медичних проб-

лем присутності фармакологічних
препаратів у вододжерелах, у стіч-
них водах, у питній воді, як і вив-
чення способів усунення таких ре-
човин з води в Україні не проводять
— на це, мовляв, нема грошей. Але
у світі цьому приділяють величез-
ної уваги ось уже 15 років.

Тож мета Всесвітнього дня во-
ди — повернути увагу бізнес-клі і
політику до проблеми дослід-
жень, запобігання забрудненню
вододжерел, які протікають тери-
торіями кількох країн. Особливо
важливо не допустити забруднен-
ня підземних джерел прісної води,
які залишаються чистими. Страте-
гічна лінія ВООЗ — збільшення
кількості бар'єрів на шляху стічних
вод. Проблема чистої питної води
— води для життя — має стати
проблемою національної безпеки у
кожній країні.

Генерального директора Центру
експертиз “Тест” Валентина Безру-
кого непокоїть байдужість держав-
них органів до якості питної води.
Між тим, ця проблема дуже пекуча.
Змінити контроль за якістю води
без державного сприяння немож-
ливо. Криза — чудовий привід для
того, щоб відмовити в коштах на со-
ціальні проекти. Соціальні програми
нібито не закривають, їх просто від-
кладають на невизначений термін.
Але чи це змінює ситуацію? Це зруч-

но тим, хто сидить “зверху”.

Ми значно відстаємо від Євро-
пи і в моніторингу, і в якості питної
води. Низька якість майже не зале-
жить від регіону. Найнебезпечніша
для споживача бюветна вода, бо
бювети нікому не належать, тож
майже ніхто їх не контролює. У бю-
ветах розвиваються шкідливі для
організму бактерії, часто трапля-
ються перевищення норми вмісту
певних хімічних речовин. Дослід-
ження експертів доводять, що най-
краща для пиття вода бутильована.
Однак потрібно звертати увагу на
маркування: наприклад, не можна
щодня всім вживати лікувально-
столову воду. Трапляються й не-
добросовісні виробники, які не на-
дають належної уваги тому, що пи-
шуть на етикетках. Фальсифікату
води бояться не варто, бо він еко-
номічно не вигідний, на відміну,
наприклад, від підробок чаю чи ка-
ви. Інша річ — пластикові пляшки,
які також забруднюють довкілля.
Тому виробники планують перейти
на скляну тару. Скільки коштувати-
ме вода у скляних пляшках для нас
із вами — це вже інше питання.

Оптимальний варіант для укра-
їнського споживача, вважають експерти,
— фільтрована водопровід-
на вода. Фільтраційні установки
можна встановлювати на вході в
будинки. Тут, звичайно, інтерес ма-

ла б виявити держава і підтримати
бізнес, однак, імовірно, можна-
владцям не до цього. Тож доцільно
фільтрувати воду і в окремій квар-
тирі. Нефільтрована водопровідна
вода менш небезпечна, ніж вода з
бювета, бо її все-таки піддають
очистці, однак некип'яченою її пи-
ти не варто.

Воду з криниць, яку українці
завжди цінували як особливо смач-
ну й корисну, віднедавна такою не
вважають. У ній можуть міститися
хвороботворні бактерії й отруйні
речовини, тому фахівці не радять її
пити неочищеною.

У сфері водоочищення україн-
ський споживач абсолютно не за-
хищений, бо державним структу-
рам ніколи займатися такими
“дрібницями”, як стан вододжерел.
У нас не передбачено жодного по-
карання, наприклад, за неправи-
ду інформацію на етикетках, тому
мусимо покладатися лише на чес-
ність виробника і на власну пиль-
ність. А цього, погодьтеся, замало.
Лише тоді, коли держава зверне
увагу на якість води, надасть кошти
на наукові дослідження у галузі
екології й медицини, можна буде
уникнути тисяч передчасних смер-
тей. Тепер потрібні не популістські
рішення і політичні сентенції “про
воду”, а конкретні кроки у конкрет-
ній галузі.

фото Оксани Цешури

Виступає Ігор Лубченко

Центр національних біомедич-
них технологій і психофізичної реа-
білітації працює не лише з дорос-
лими, які вже встигли назбирати ці-
лий букет недуг і їхні медичні кар-
тки у поліклініках розпухли від істор-
ій хвороб, а й з дітьми. Саме в
юному віці, впевнений Ігор Юрійо-
вич, потрібно починати вибудову-
вати фундамент власного здо-
ров'я. Тому лікар працює у київ-
ській школі № 324 вчителем фізич-
ного виховання у 1—4 класах і веде секцію
фізичного вдосконалення дитини.
Він розробив першу в Україні ав-
торську антитравматичну програ-
му для молодших школярів, оскіль-
ки в дітей 6—11 років дуже висока
небезпека каліцтв. Його уроки —
не просто фізкультура. Ігор Юрійо-
вич вважає, що навіть назва “фі-
зична культура” не зовсім корек-
тна, наголос слід робити саме на
слові “культура”, бо з нього все і
починається. Тож навчає дітей
стрибати, перекидатися, одне сло-
во, спритності. Простіше кажучи,
важливо, щоб дитина вміла пасти
і не забитися. Тож семи-восьмиріч-
ні вихованці Ігоря Шестака залюби-
ли роблять кульбіт майже без роз-
бігу. Вони вміють спритно лазити
по деревах, але не ламають рук і
ніг, не набивають гуль на лобах, не
розбивають до крові коліна й лікті.

Хоч настало нове тисячоліття,
та до фізичного виховання ми про-
довжуємо ставитися за традиціями
20-х років XX сторіччя. Однак діти
інші, змінилися навіть антропомет-
ричні дані, й підрастаюче покоління
потребує нового підходу в цари-
ні фізичної культури. Тому вправи
на “раз-два-три-чотири” відходять
у минуле. Виховання потребує сис-
темного підходу до розвитку дити-

РУХ — ЦЕ ЖИТТЯ

**Наскільки важливе
здоров'я, розумієш, коли
занедужаєш. Тоді, після
кількох відвертих розмов
із лікарем, твердо обіця-
єш собі вставати із сон-
цем, бігати вранці, пра-
вильно харчуватися, поз-
бутися шкідливих звичок
тощо. Але тільки-но ми
одужуємо, обіцянки забу-
ваються, і все починаєть-
ся спочатку: тлуста сма-
жена їжа, вихідні перед
телевізором, цигарка на-
щесерце, зайва чарка.
Між тим керівник Центру
національних біомедич-
них технологій і психофі-
зичної реабілітації Ігор
Шестак стверджує, що
саме активний спосіб
життя може врятувати нас
від багатьох хвороб.**

ни. Тому вчитель навчає вихованців
певних вправ в ігровій формі, а
батькам дає поради, як виробити
малятам руховий режим. Для дити-
ни недостатньо хороших умов —
велике помешкання, дбайлива ня-
ня, збалансоване харчування, до-
рогий комп'ютер. Головне — рух-
тися, мандрувати, здобувати нові
враження і збагачуватися знання-
ми. Тоді й лікарям буде менше ро-
боти. Тож на прикладі спілкування
із власним сином Ігор Юрійович

відпрацьовує свою роботу з учня-
ми. Його програма передбачає
поступове зростання фізичного на-
вантаження.

Ігор Шестак упевнений, що
завдання медицини — не лікуван-
ня, а передусім профілактика за-
хворювань, а самі лікарі часто про
це забувають. “Усі дії лікарів повин-
ні бути спрямовані на конкретну
людину. Не варто говорити про
здоров'я нації, хоч звучить це дуже
красиво. Але коли кажуть нація,

на втрачається.
лікарі, піклувати-
ого, то й держава
імовірно процвіта-
тиме.

Кожна людина повинна бути
здорова, тоді вона належно вико-
нуватиме свої обов'язки і почува-
тиметься повноцінною, отже, щас-
ливою.
Наш Центр працює з різними ві-
ковими категоріями. Усі добре зна-
ють, що під час лікування передусім
потрібно усунути причину хвороби.
За нашими багаторічними спосте-
реженнями, найважливіше — здо-
ров'я хребта. Саме з нього почина-
ються недуги, які спричиняють по-
гане самопочуття. Вживання зне-
болювальних засобів при захворю-
ваннях хребта може призвести до
інших хвороб. При перших больо-
вих симптомах не варто ковати пі-
гулки, можна звернутися до фахів-
ця, який допоможе повернути втра-
чене здоров'я без застосування
фармакологічних препаратів. Але
для цього потрібні зусилля не лише
лікаря, а й пацієнта. Після одужання
більшість наших пацієнтів стають
нашими друзями. Ми продовжуємо
спілкуватися з ними, відслідкову-
чи результати лікування.

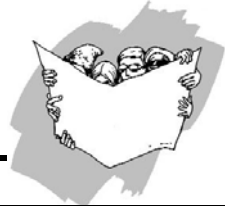
Із досвіду знаю, що чим раніше
починаємо займатися здоров'ям
дитини, тим міцнішим воно буде
протягом життя. Навіть якщо наро-
дилось кволе немовля, зусиллями
батьків може вирости людина з
міцним здоров'ям. Тут роль батька
стає ключовою. Проте й мами теж
не пасуть задніх. Інколи і вони чу-
дово грають у футбол чи запуска-
ють повітряних зміїв. Для вихован-
ня здорової дитини не має значен-
ня вид спорту. Важливо, щоб ак-
тивне спілкування з дитиною при-

носило позитивні емоції вам і ко-
ристь їй, зближувало вас, створю-
вало гарний настрій і позитивне
сприйняття дійсності.

Чого не вистачає сучасній ди-
тині й дорослому? Передусім пози-
тивізму. Вмикаючи телевізор, ми
постійно чуємо: “Криза!” Телеба-
чення нагнітає ситуацію розмова-
ми про негаразди, злочинність, не-
безпеки. А мудрий Булгаковський
професор Преображенський
стверджував, що “разруха не в кло-
зетах, а в головах”. І саме з нашого
мислення починається криза, руй-
на. Криза не зачіпає родин, всере-
дині яких її нема. Можливо, еконо-
мічні проблеми в країні й позначи-
лися на зарплаті, на добробуті
сім'ї, але загальне становище не
змінювалося. У ситуації кризи важли-
во не піддаватися депресії, а про-
сто працювати — на себе, на добро-
бут власної родини. Тоді криза вас
не торкнеться”.

У ставленні до власного здо-
ров'я нам заважає совєцький мен-
талітет. Радянська влада зуміла ви-
ховати гомо совєткус, сформувати
недобросовісний підхід до себе й
інших. Ми ніяк не можемо позбути-
ся “совкового” стереотипу, що бу-
дувати власний добробут слід за
рахунок інших. А починати треба із
себе — передусім навести лад у
власній голові, власній хаті. Варто
змінити ставлення до сусідів, ко-
лег. Давно відомо, що позитивно
налаштована людина хворіє мен-
ше. Тож вирішуймо: змінити себе і
бути здоровим чи й надалі інвесту-
вати свої крєвні у фармацевтичну
промисловість.

Матеріали підготувала
Олена ШУЛЬГА

ДЕРЖАВУ ТВОРЯТЬ СВІДОМІ ГРОМАДЯНИ

Надія МУДРИК,
буковинка

“Життя духовного основа...” — прочитала статтю у “Слові Просвіти” (ч. 8, 2009 р.), і стало дуже прикро й боляче і за “круглий стіл”, і за поважне товариство цього зібрання, і за “Заяву” його учасників, і за 20-річний ювілей Товариства української мови, і за себе, і за багатьох таких, як я, а найголовніше — за нашу безпорадність. Тому і спробую повторити деякі зі своїх думок, оприлюднених у місцевій та центральній (“Голос України”, “Літературна Україна”) пресі, у листах на Радіо “Культура” ще у 2003—2005 рр. Тоді я вірила, що можна щось змінити, але наш український віз і досі там, ще більш понівечений, обшарпаний — на шляхах світової історії.

Чи зуміємо відродити свою мову, яка, звичайно, є основною ланкою у відродженні нації? Однозначно ні, якщо продовжуватимемо жити в інформаційній окупації та за умов унікальної системи освіти, які ї створили сприятливий ґрунт масовому нашому безглузду. Так, наша темнота, незнання правди, зокрема історичної, безпросвітня навколишня брехня — тому причина. Саме в освіті та чужинській пресі брехня й дає ланцюгову реакцію на майбутнє, якого в такому стані може і не бути, як досі нема у нас держави (є тільки країна Україна).

“Змусити!...” — зауважила слово у згаданому репортажі Н. Гнатюк. Змусити — це діяти, але діяти можуть тільки мислячі, знаючі, об’єднані, а ми “у масі своїй” не є такими.

Спілкуюсь (робота у мене така) переважно з людьми, що мають вищу освіту, точніше, з дипломованими (не беру до уваги вулицю, транспорт тощо), але не перестаю дивуватись їхній “поінформованості”.

Якось, коли “завелись” про двомовність в Україні, я просто зачитувала: “За логікою, євреям в Україні ніколи не буде краще, ніж в Із-

раїлі, румунам — ніж у Румунії, угорцям — ніж в Угорщині, росіянам — ніж у Росії, так само, як українцям у Канаді, чи в Сполучених Штатах Америки, чи на Кубані, чи на Зеленому Кліні ніколи не буде краще, ніж в Україні. Кожен повинен, залишаючись самим собою, пристосовуватися до потреб більшості. А кому це не подобається, варто нагадати слова народного комісара освіти РРФСР 20-х років минулого століття А. Луначарського: “Всі, хто на Україні живе, повинні знати мову українського народу. Хто ж не хоче вчитися — хай їде з України”. Українцям нікуди їхати: у них немає іншої батьківщини, крім України. Українцям ніде більше будувати власну національну державу, яка давала б їм змогу цілком і безперешкодно реалізувати свої права людини, як це роблять французи у Франції, угорці в Угорщині, румуни в Румунії, росіяни в Росії. Одна з опоненток, філолог за освітою, з подивом запитала: “А чому мені ніхто такого не казав?” А що ж говорити про інших?

Фото Ксенії Гладішевої

Читати тепер, на жаль, багатьох не змусиш: це робити їх відучила “самая середняя в мире средняя школа”, в інших від читання болять очі, ще в інших — серце, багатьом нині не до читання: виживають, а казати, виявляється, треба! А як? Радіоканал “Культура” в Чернівцях уже знову мовчить другий місяць, та і його слухає обмежена кількість старших за віком людей. А молодь... дивиться і слухає чужинське телебачення.

Свого часу багато зусиль витратила, щоб навчити сусідського хлопчика-першокласника розмовляти українською. У 3 класі він уже відмовився піти на концерт, бо “там співатимуть українською, а я не люблю”. Правильно сказав, бо не можна любити те, чого не знаєш, ніколи не чув і не бачив. А тепер, у 6 класі, школяр заявив: “Я не люблю вашої України”. На це змушена була відповісти, що він зовсім не вміє любити, не знає, що це таке: вдома ніхто його не виховує (то, думаю, не любить?), бо і самі не виховані, точніше, виховані “на-

шим” телебаченням.

Отже, крім Радіо “Культура”, яке повинно звучати по всій Україні, потрібний аналогічний телеканал “Культура”, на якому був би зворотний зв’язок, щоб глядачі могли зателефонувати і поставити запитання чи висловити слушну думку з обговорюваної проблеми, щоб могли чути найкращі зразки української та світової музичної культури, бачити найкращі театральні вистави та кінофільми.

Ось ще кілька прикладів наших чернівецьких реалій. “Учора дивилася концерт М. Баскова. Боже, який голос!” — повідомила співробітниця. “Не краший, — кажу, — ніж в І. Красовського”. “А хто це такий?” — широко дивується вона, бо ніколи не бачила і не чула свого земляка ні в концертному залі, ні в телепередачах.

Концерт сестер Тельнюк торік у Чернівцях не відбувся, бо продали всього 43 квитки. Їх не бачили, не чули — і не знають. А вже у лютому цього року скасували (з тієї самої причини) у нашому місті концерт хору Г. Верьовки та Б. Сташківа, хоч за квитки на якийсь (телевізор не дивлюсь уже вісім років, то і не знаю) “квартир” платили по 400 гривень.

Тому, вважаю, без українського телебачення, радіо, де пропагували б українську книжку, журнал, справжнє музичне мистецтво, нічого говорити про захист української мови. Не “круглі столи”, а український інформаційний простір може змінити становище. Адже крім еліти, державі потрібна свідомі маса громадян, але у зв’язку з тим, що національної держави (а вона повинна навчати і виховувати своїх громадян) у нас нема, бо влада здебільшого чужинська, а їй і потрібна така неословлена, забита, темна (а через те байдужа або агресивна), роз’єднана маса, електорат, а з продажем землі — нашого основного виробничого ресурсу — звичайнісінькі раби.

Рузана ГАРБАТА,
Кремідівка Одеської обл.

Написати лист мене спонукала нагальна потреба — загроза зникнення української мови. Розповім, як я шукала цю мову на українських телеканалах. Перемикаю з одного каналу на інший — і бачу одне й те саме: російські низькопробні серіали. Про що ж вони? Ось двоє військових, один для другого шукає дружину. Для цього дає оголошення в газеті, отримує 10 листів від претенденток. З них восьмеро — повії. Нічого, каже один другому, але ж дві — чесні жінки. Так, погоджується той. А якщо вони змінили стать?

Перемикаю далі. Там уже російський Рембо, оточений двома десятками німців, видає голими руками в одного з німців автомат і косить їх усіх, а вони тільки очима лупають. Перемикаю: йде російська програма з ведучим-хамом, який плете такі нісенітниці, що я хрещусь і тікаю від телевізора.

SOS! У телеефірі Московщина вже окупувала Україну!

ДОКИ ТРИВАТИМЕ ЗНУЩАННЯ?

М. ПЕТРЕНКО,
м. Маріуполь Донецької обл.

Чому чимало депутатів Верховної Ради ігнорують державну мову, як правило, вільно нею володіючи? Варто згадати Симоненка, Четоченка, Єфремова, Колесніченка. Чи це не порушення Конституції? Чому ми, українці, на власній землі зобов’язані знати їхню “рідну” мову, а вони нашу ігнорують? Чому депутати з демократичного табору не роблять зауважень таким “зако-

нотворцям”? Знущання над здоровим розумом українцями — текстове порушення російських фіlmів на українських телеканалах? Чому саме російські телесеріали, які пропагують російський патріотизм, заповнили наші телеканали? Чому не маю права слухати їх рідною мовою?

Згідно з яким законом газетні кіоски забиті “Комсомолками”, “Известиями”, “Трудами”, “Крокодилами”? Невже в кіосках, наприклад, Тули є “Молодь України”, “Слово Просвіти”? Тож чи повноцінна наша держава? Чому такі явища не турбують вище керівництво? Чи не з вказаних причин Київ став російськомовним? Відомо ж, що без мови немає народу. То куди ми ідемо?

Оскільки телеканали через рекламу прибуткові, то чому держава їх не викупить в олігархів? Відомо, що в Росії майже всі телеканали перебувають під контролем уряду.

Мої неодноразові звернення до передачі “Слово” на Українському радіо не дали жодного результату. Саме тому хочу звернутися до вас із запитаннями про написання українських прізвищ.

На телеканалі “Україна” є українськомовна Яна Дубовая, на 5 каналі — диктор Півовар (із тижднів він був Півоваром).

Відчуваю, що незабаром такі “умільці” у закінченні -ський викинуть м’який знак.

А чому Подкопаєва, Подгорний, Беспалий, Єрьоменко, Олейнік, Алексеєнко (в титрах УТ-1)?

Чому Ромашко, Гречко, Рибалко, а не Ромашка, Гречка, Рибалка? Чому Ільєнко (газета “Персонал +”), а не Ілєнко? Чому Устінова, Орехова? Диктор Пасєка — це, бува, не Пасіка?

ЩО Ж НАЦІОНАЛЬНОГО В МУЗЕЇ?

Тетяна МОСІЙЧУК,
відповідальний секретар Хмельницького міськкоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Делегація вчителів — переможців конкурсу “Вічний як народ — наш Тарас” з міста Хмельницького за підтримки Хмельницького міського об’єднання “Просвіти” мали щасливу нагоду відвідати Шевченкові місця у столиці. Побували ми і в Національному музеї Тараса Шевченка. Величезне піднесення, хвилювання охопило кожного з нас.

Але, як гім серед ясного неба, прозвучала для нас російська мова, що нею звертаються до відвідувачів музею (а їх того дня було багато) чергові в залах, працівники каси, гардеробу. Ми були приголомшені такою наругою над українським словом, над нами, над Великим Українцем. Чому це відбувається у такому святому для кожного з нас місці? На це питання не знаходимо відповіді.

Не може Національний музей ганьбити ім’я і дух Великого Тараса.

Юрій МОНДА

“Прагматичний підхід до мови є безглуздом або самовбивством, або вбивством нових поколінь, які перестають бути собою... Прагматичний підхід до української мови, точніше до нас, українців, спричинився до того, що нас обібрали до нитки, викравши національні багатства, владу, а тепер уже і національний простір, тобто землю... Фактично українська мова паралізована на всіх рівнях”.

До цих гірких справедливих слів Павла Мовчана (“Слово Просвіти”, ч. 10) нічого додати: хочеться тільки сказати “за” стосовно ідеї запобіжного контролю над Заяви учасників “круглого столу” щодо мови. Додала б пункт до Міністерства освіти і науки — **забезпечити** функціонування української мови в усіх навчально-виховних закладах України. Тут коштів не потрібно, лише свідомість і відповідальність за доручену справу.

лась газета, читають і чекають наступних чисел. Я з цього дуже радію.

Переконана, що кожен громадянин країни повинен володіти державною мовою, в усіх державних закладах мовою спілкування повинна бути українська. Підписуюсь під кожним пунктом Заяви учасників “круглого столу” щодо мови. Додала б пункт до Міністерства освіти і науки — **забезпечити** функціонування української мови в усіх навчально-виховних закладах України. Тут коштів не потрібно, лише свідомість і відповідальність за доручену справу.

ПЕРЕДАТИ, ЯК ЕСТАФЕТУ

вже нема й не буде, але він діє, бо корінних українців через війни, голodomори, примусові переселення і партійне “перевиховування” в Україні залишилося мало. До того ж, більшість активних українців зараз перебувають на заробітках за кордоном, тому українську мову від посягання активізованих переселенців Союзу в Україну просто нікому захистити. До речі, наші заробітчані поведуться дуже делікатно, не вимагають там для себе другої державної мови.

А деякі служителі церков, які приїхали з Африки, хваляться, що чудово володіють англійською, французькою, німецькою, і звичайно, російською мовами, але більш ніж за десятилітнє “служіння українському народові” навіть до ламавної української так і не встигли дійти. Зате володіють чималими рахунками в доларах, бо український народ звично вірить служителю церков, як Богу.

Сприяла зросійщенню вірян ще й та обставина, що перед розвалом Союзу в Україну полився потік російськомовних Біблій. Є підстави думати, що це відбулося із благословення КДБ, бо там працювали завбачливі хлопці.

Мова Біблії має глибинну суть, чітко формує мислення. Мене вразив такий факт: спілкуючись із родичами рідним закарпатським діалектом, зі здивуванням помітив, як вони автоматично переходили на російську мову, тільки-но тема стувалася Бога. Це вже не жарт. Бо сам я, маючи деякий літературний досвід, на перехід з російської на українськомовну Біблію витратив

майже два роки. І дуже задоволений, бо вважаю її точнішою.

Але як бути священикам, що за ці роки звикли користуватися російськомовною Біблією, і наставляють нею парафіян? Як поведуться прочани? Вони можуть просто перейти до інших церков, а це велика втрата у доходах. Мудро й далекоглядно чинять деякі священики (їх одиниці), які поділили служіння на окремі для українськомовних і російськомовних парафіян: ходи куди хочеш. І сумління чисте, і примусу нема.

Світова мовна арифметика проста: зникає мова — зникає й народ, носій цієї мови. Нині ми — живі свідки й учасники рідкісного феномену в історії людства: те, що вистояло у невимовно важкі часи, за що щедро заплачено кров’ю і смертю на палях, на шибеницях, скаліченими в катівнях та каторгах долями протягом тривалого часу, — у вільній державі, як непотріб, викидають на смітник. Бо ми не пам’ятаємо власних родових витоків: дідів, прадідів, і навіть страшно написати — прапрадідів. Усякі наші пошуки натикаються на дно, де кістки жертв революції, громадянських воєн, колективізації, індустріалізації, різних чисток...

Доки ми, українці, не прокинемось від мовної сплячки, доти змін не буде. Нашу мову ми повинні передати з рук у руки як естафетну паличку на бігівій доріжці нашого життя нащадкам. Згадаємо забуту істину: **служити народові — це передусім служити його державі державною мовою.**

ЧИТАЧІВ ГАЗЕТИ ПОБІЛЬШАЛО

Ліуза ЧУМАК,
с. Шарівка Хмельницької обл.

Волею долі я з конотопчанки перетворилася на подолянку. У Шарівці живу в українському середовищі. Та більша душа за рідний Конотоп, де скрізь панує російська мова.

Домовилася із листоношею, щоб вона відносила уже прочитані числа “Слова Просвіти” до шкільної бібліотеки. Людям дуже сподоба-

ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ СТАНЕ ТУРИСТИЧНОЮ МЕККОЮ

— Людмила Іванівно, як вам живеться у статусі “сьомого чуда України” та переможця Європейського конкурсу?

— Ми щасливі вже від того, що настав час збирати каміння. Змагалися з визначними історико-архітектурними пам’ятками України і Європи. Вочевидь, була допомога добрих і чесних людей, а також чернівецьких газет, бо нам вдалося довести свою непересічність.

— Що це вам дало тоді і які перспективи визнання?

— На нашу унікальну пам’ятку звернули увагу державні мужі. Тоді створили на території Хотинської фортеці Державний історико-архітектурний заповідник, і з’явилися асигнування. Після проголошення лауреатів акції “Сім чудес України” кількість відвідувачів збільшилася на третину. Інформація з’явилася у посольствах. І завдяки цій акції ми отримали патронат ЮНЕСКО. А це зовсім інший статус, нові фінансові можливості. Тому Хотинська фор-

теця стане туристичною меккою Буковини.

— Що Вам дає таку впевненість?

— На території державного історико-архітектурного заповідника “Хотинська фортеця” тривають реставраційні роботи. Завершено реставрацію офіцерських казарм. Мені навіть самій важко в це повірити, бо знаю, якими вони були. Коли нині заходжу до приміщень, то думаю, що тут витає особливий дух — дух українства.

Сьогодні Буковина — привабливий регіон для європейських проектів. І ми підготували і вже реалізуємо два надзвичайно цікаві проекти. Перший — “Широкомасштабне відтворення музейних експозицій”, який стосується інтер’єрного пристосування наших офіцерських казарм, надіслали на розгляд Єврокомісії. Ідеться про виготовлення проектно-кошторисної документації, закупівлю експонатів та обладнання для стрілецького ти-

ру, виготовлення діорами Хотинської битви 1621 року, проведення спільних навчань з румунськими експурсоводами.

Другий проект стосувався реклами. Надійшли пропозиції про співпрацю від поляків, румунів, турків. Проведено розкопки мінарету, який підірвала Червона армія. Посольство Туреччини допомагає відновлювати висячі сади. Якщо ми отримаємо передбачені кошти, то через чотири роки Хотинська фортеця зможе заробляти й на реставрацію.

— Що саме передбачає ваша концепція?

— У фортеці не буде стандартних музеїв, а інтер’єрні експозиції. Наприклад, ви заходите до офіцерських казарм і бачите офіцера тієї доби; мундир, в який він одягався, зброю, з якою воював, ліжко, на якому спав. Я впевнена, що наша концепція — це лише початок на шляху відродження пам’ятки і впровадження нових форм музейної експозиції.

Розроблений спільно з Буковинським центром реконструкції та розвитку проект “Створення інтегрального туристичного продукту для розвитку культурного туризму на Буковині” (Програма сусідства Румунія—Україна) виграв Європейський конкурс, а Хотинська фортеця — 631,5 тисячі євро.

Державний історико-архітектурний заповідник “Хотинська фортеця” визнано сьомим чудом України, а його дирекція докладає зусиль, щоб повернути з небуття бодай дирекцію з того, що не пережило війн та байдужого ставлення влади до архітектурної спадщини. Проект реалізує Державний історико-архітектурний заповідник “Хотинська фортеця” із серпня 2008 року.

Напередодні відкриття туристичного сезону розмовляємо з директором заповідника Людмилою Пастух.

— За які кошти проводите реставрацію?

— Ми не спираємося тільки на державні асигнування, а ідемо скрізь і шукаємо кошти. Так, церкву Олександра Невського відреставрували за пожертви. Ми запросили керівників міста, багатих людей Хотинщини на спільне засідання, де просили “розбудити у своїй душі храм”. І такі розбудили. Люди відгукнулися.

Хтось приніс фарбу, хтось запропонував інвентар та робочі руки. Так з допомогою громади закінчили внутрішній ремонт храму. До церкви повернуто старі ікони. У фортеці триває будівництво електропідстанції, завдяки якій електроживлення буде кабельним, що надасть можливість знати електроопори. Тож відновлення Хотинської фортеці відкриває шлях туристам до нас і вселяє надію на майбутнє.

— Чи можна нині вважати Хотин туристичним містом?

— Чимало інстанцій збирають у нас звіти про туристичну діяльність. Але поки що туристів у Хотині небагато, бо ми нічого їм запропонувати не можемо. Нині є відвідувачі Хотинської фортеці. А туристи в Хотин прийдуть лише тоді, коли у місті буде розвинена інфраструктура. Туристи, які до нас приїжджа-

ють, не лише отримують естетичне задоволення від огляду державного історико-архітектурного заповідника “Хотинська фортеця”, а й залишають гроші у мотелях, на іподромі, в більярдних, ресторанах, кав’ярнях тощо. Гадаю, нашим чиновникам і бізнесменам варто над цим замислитись, адже Хотинська фортеця — це клондайк. Неважко збагнути, що буде у перспективі, якщо так зростає кількість відвідувачів.

Складаючи плюси і мінуси в музейній роботі, переконана, що плюси переважають. Мене тішить, що високопосадовці бувають у Хотинській фортеці. А це свідчить про те, що відроджуватимуться пам’ятки історії та культури, в яких живе душа і дух нації.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

«РАДІО «КУЛЬТУРА» ПРЕДСТАВЛЯЄ...»

15 квітня о 17:00 у великій студії Концертно-студійного комплексу Національної радіокомпанії України в рамках проекту “Радіо «Культура» представляє...” відбудеться творча зустріч із українським письменником, лауреатом Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка Григорієм Гусейновим, редактором літературного часопису “Кур’єр Кривбасу”, автором книжок “Незаймані сніги”, “Чаша ювеліра Карла Фаберже”, “Станційні пасторалі. Сповідь дитинства”, “Господні зерна”.

Григорій Гусейнов створив фонд “Глодоський скарб” (поклав на депозит 100 тисяч гривень Шевченківської премії). Головна мета заснованої ним премії — підтримка митців України.

У програмі заходу: діалог про літературні відзнаки, вручення премії “Глодоський скарб” українській письменниці з Німеччини Еммі Андіївській, виступи українських письменників і першого лауреата премії “Глодоський скарб”, заслуженого артиста України Тараса Компаніченка з гуртом “Хореа козацька”.

Зустріч проведе лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, письменник Михайло Слабошпицький.

Тож запрошуємо вас 15 квітня о 17 годині до великої студії Концертно-студійного комплексу Національної радіокомпанії України за адресою: станція метро “Кловська”, вул. Леоніда Первомайського, 5-А.

Довідки за телефоном: 279-37-83, 278-59-56. Вхід вільний.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301214
Наклад у квітні — 57500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогніти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Прогніти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

Голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, народний депутат України Павло МОВЧАН відповідає на запитання нашої газети.

— **Павле Михайловичу, минулого тижня Верховна Рада ухвалила постанову про проведення президентських виборів 25 жовтня цього року. За неї проголосували чотири фракції майже у повному складі, а також понад двадцять депутатів пропрезидентської фракції НУ-НС. Однак Ви були єдиним депутатом фракції БЮТ, який не голосував за цю постанову. Поясніть свою позицію.**

— Я не голосував, бо дотримуюся найважливішого принципу: конституційних засад діяльності всіх гілок влади. Не хотів би, щоб законодавчий орган, і я зокрема, брав участь в антиконституційних діях. А саме так я потрактовую і голосування торік 2 вересня, і голосування щодо перенесення строків виборів Президента. Є Конституція, є її прописана норма. І жодні побажання тієї чи іншої політичної групи, того чи іншого політичного лідера мене не цікавлять. Так само, як і мотивації інших, третіх осіб, які хотіли б швидше захватитися за мандат недоторканності у цій залі. Ті, що вже встигли нашкодити стільки, що їм необхідні якнайшвидші вибори в жовтні, чи одно-

ПАВЛО МОВЧАН: «НЕ БАЖАЮ БРАТИ УЧАСТЬ В АНТИКОНСТИТУЦІЙНИХ ДІЯХ»

часно з президентськими — вибори парламенту.

Але це розбалансує всю владу. Безвладдя, яке настає, — це оптимальна форма для того, щоб потім відбулися події, які мали місце в Грузії. Я думаю про безпеку України. Відсутність влади, яка буде зайнята лише виборчим процесом, означатиме одне: держава на нулі.

— **Чим же пояснити таке дивне голосування парламенту?**

— Тим, що, як правильно сказав Президент, якщо вибори відбудуться сьогодні, то хтось ще матиме шанс на перемогу. Але загалом це ілюзорні уявлення, що хтось із тих реальних претендентів може перемогти. Рейтинги дуже стрімко падають. І це цілком природно. Економічна криза саме налягла на ці місяці, й вона тільки на початку. Ми ще не знаємо, що на нас чекає восени. Прогнозуємо, що бюджет буде виконано далеко не повністю. Звідки він наповниться? Що, з’явиться попит на наш метал, продукцію хімічної промисловості, машинобудування? Внутрішній ринок не наповнюється, нічого не зроблено для підтримки власного виробника. Аграрна сфера — на колінах, і нічого не зроблено за ці роки, щоб її підняти. Дорізають останню худобу, допродують зерно. Пог-

ляньте, скільки оброблено землі. Стільки проблем і скільки їх ще попереду. Отже, вибори декому вигідніші сьогодні. Тому це чисто політична “доцільність”, вона легко прочитується.

— **Прокоментуйте виступ під час обговорення цього питання в парламенті голови Національної спілки письменників Яворівського.**

— Такий виступ, як і відкритий лист Яворівського до Президента, — це те, що спонукало мене написати заяву про вихід із секретаріату Спілки письменників. Такі заяви й такі виступи людини, яка очолює Національну спілку письменників, у жодному разі не можна робити без погодження з її керівними органами, принаймні із секретаріатом. А загалом це потрібно було б погоджувати на пленумі Спілки. Не розумію і можу лише здогадуватися, чому Яворівський це зробив, — кажу про його лист Президентові, про його виступ у парламенті. Я змушений був написати заяву, бо ті кричущі факти з розбазарюванням майна Спілки, про які зараз говорять, не знайомі мені особисто. Це все розглядалося і вирішувалося в Спілці “трійкою”, в закритому режимі. А ми — Слабошпицький, Баранов, Мовчан — це ті люди в секретаріаті, які

не беруть участі в обговоренні найважливіших питань. Те, що стосується ідеології, чомусь не обговорюється. А той лист главі держави — це ідеологія. І він не обговорювався у секретаріаті Спілки.

— **А в суспільстві такі листи, заяви сприймають як позицію Спілки.**

— Як загальну позицію Спілки, зокрема й Мовчана. Те саме стосовно майнових проблем: вони не обговорюються відкрито й відверто. Кому й на який термін віддають в оренду власність Спілки? Чому перебудовують приміщення Спілки? До речі, з порушенням найважливішого принципу — збереження архітектурних пам’яток. Свого часу ми всім миром боронили Спілку від зазіхань Медведчука. Як же тепер віддавати її комусь іншому? Може, відбулися якісь зміни в Статуті Спілки? Я особисто з ними не знайомий. Коли це приймали, хто змінював, якщо такі зміни тільки з’їздом можуть бути проголосовані?

Навіть якщо я був рядовим членом Спілки, то й тоді виникло б запитання: хто уповноважив голову Спілки виступати з такими заявами? Не поділяю таких підходів. Більш того: протестую. І на знак протесту написав заяву про вихід із секретаріату.

НАЦІОНАЛЬНЕ — В РЕЗЕРВАЦІЮ?

Недавнє відзначення ювілеїв видатних співвітчизників знову викликало запитання: коли у нашому суспільстві нарешті згадають, що таке національна пам’ять, власна історія? Ідеться про вшанування такої видатної постаті, як гетьман України Іван Мазепа. Якись заходи було проведено, хтось щось відзначав. Але часто це все несміливо й силувало, на виконання указів і директив.

Половину свого 70-річного життя гетьман Іван Мазепа прожив на Чернігівщині — саме ту, що ознаменована видатними діями. Зокрема й останні 22 роки — період гетьманства — в його столиці Батурині. Здається, це було найтриваліше гетьманство в нашій історії. Великий слід як державний діяч, оборонець православ’я, меценат книговидання, культури гетьман залишив і в історії Чернігова. Це все наша славна історія. Тепер перейдімо до менш славного сьогодення.

Чернігівська міська рада відмовилася назвати одну з вулиць міста іменем гетьмана Івана Мазепи ще торік, відхиливши пропозицію громадськості, обласної організації УНП. Але не було підтримано цю пропозицію і нині, до 370-річчя з дня народження гетьмана. Таке рішення ухвалила міська рада. Дивуватися нічому: депутати від УНП, НУ-НС, БЮТ не мають тут більшості. Натомість у цій строкатій раді, де засідають регіонали, комуністи, соціалісти, вітренківці, відстоювати національне не просто. Міськвиконком пропонував лише перейменування вулиці Каштанової на околиці міста, майже в передмісті. На щось більше, як вважають чиновники, гетьман “не витягує”. Хоч патріотична громадськість пропонує назвати іменем гетьмана значно “вагомішу” вулицю, яка зараз називається 50 років СРСР. На жаль, релікти тоталітарної системи залишаються. Правда, кілька років тому центральний проспект Леніна та ще одну з центральних вулиць — ім. Маркса перейменовували. Але досі у Чернігові є вулиці першого чекіста більшовицької Росії Дзержинського, більшовиків Войкова і Воровського.

Доволі скромно пройшли в місті ювілейні заходи. Казенний “круглий стіл”, читання в бібліотеці. Жвавіший інтерес у місцевих засобах масової інформації викликала проведена обласною “Просвітою” прес-конференція за участю провідних науковців. До речі, обласна адміністрація не забула вписати цей просвітнянський захід у свої звіти: мовляв, провели. А основним заходом став ювілейний вечір у музеї М. Коцюбинського. Що тут сказати? Звичайно, дім засновника і першого голови чернігівської “Просвіти” був і є одним з осередків духовності, гостинним просвітнянським домом. Але чи не надто скромним як для вшанування ювілею видатного гетьмана був цей захід у маленькому, на 90 місць, залі музею? Схоже, як і у випадку з вулицею, гетьман “не витягував” на більшу аудиторію. Такими традиційно є Академічний музично-драматичний театр або обласна філармонія. Свого часу чимало схожих державницьких акцій проводили саме тут. Але віднедавна намітилася якась дивна тенденція: міська й обласна влади дедалі частіше заганняють національно-патріотичні заходи то у музеї, то ще кудись, якнайдалі від центру міста, в резервацію.

Матеріали підготував
Петро АНТОНЕНКО

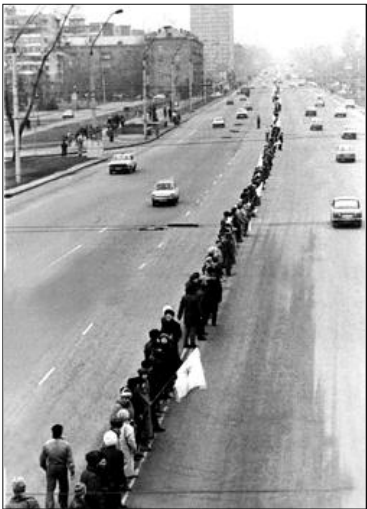
Вийшов Указ Президента України “Про відзначення 20-ої річниці створення Народного руху України за перебудову”. Отже, на найвищому державному рівні заявлено загальнонаціональне відзначення цієї дати, яка припадає на 8—10 вересня. Саме в ці дні 1989 року в залі столичної Політехніки пройшли Установчі збори Руху.

Указом глави держави створено Оргкомітет з підготовки та відзначення ювілею. Голова — політичний і громадський діяч, перший голова Руху Іван Драч. До складу Оргкомітету ввійшли відомі в Україні люди, зокрема Михайло Горинь, Дмитро Павличко, Павло Мовчан, Іван Заєць, Віталій Дончик, Микола Поровський, Василь Червоний, Володимир Черняк, заслуги яких у створенні й діяльності Руху не підлягають жодному сумніву.

Питання зі статусом цього комітету. Чи будуть його рішення обов’язковими для органів влади? Адже Указ Президента зобов’язує саме місцеві державні адміністрації затвердити ювілейні заходи і “забезпечити їх виконання”. Яким буде правовий статус обласних оргкомітетів та їхні відносини з місцевою владою? Скидається на те, що оргкомітети будуть дорадчими органами, але, сподіваємось, такими, до яких прислухатимуться органи влади, бо лише за підтримки й фінансування держави можливо провести заплановані в Указі й рішеннях Оргкомітету Всеукраїнські урочисті збори в Національному палаці мистецтв “Україна”, Міжнародну наукову конференцію, виставку в Українському домі, видати літературу, створити документальні фільми. Не кажучи вже про проведення “у навчальних закладах, бібліотеках тематичних заходів, зокрема конференцій, “круглих столів”, семінарів”. Тяжко уявити, щоб у деяких регіонах рухівських лекторів просто так, без санкції влади, пустили на поріг школи.

Це стосується не просто відзначення ювілею, а самої його сутності. Ювілей ще раз порушує питання: коли нарешті буде єдність

ЧИ РУХАЄМОСЯ ДО ЄДНОСТІ? Нотатки в рік ювілею Народного руху України

Живий ланцюг, 21 січня 1990 року

національно-демократичних сил, національної еліти? Адже лише тоді постане справді незалежна, демократична, замощена держава. Варто процитувати Звернення Оргкомітету до рухівців, по суті — до народу України. Критично аналізуючи нинішній стан держави, автори Звернення заявляють: “Не такою ми бачили вистраждану й омріяну поколіннями українців державу”. Вони чесно відповідають, чому: “Таке могло статися тільки тому, що ми, перші рухівці, будучи єдиними в боротьбі за Українську державу, не зуміли зберегти єдність національно-патріотичних сил в період становлення держави”. Мужньо, самокритично й чесно! Вінцем цього “невміння зберегти” став трагічний розкол Руху, ювілей якого теж відзначаємо цього року, однак не просто не “святкуємо”, а замовчуємо. А він минає саме цими днями. І тим актуальніша ще одна теза Звернення: “Підготовка до відзначення 20-ої річниці Народного руху повинна стати могутнім імпульсом до об’єднання розрізнених, малочисельних патріотичних організацій в єдину силу”.

А поки що в очікуванні цього “могутнього імпульсу” в суспільстві

почалася дискусія стосовно ролі Руху в українській історії. Безумовно, роль ця величезна. Але це не виключає цілком природних дискусій на кшталт того, наскільки Рух посприяв руйнації комуно-радянської імперії, а якою мірою вона розвалювалася сама, під ударами часу. Чому Рух, на відміну від “Солідарності” в Польщі й “Саюдіса” в Литві, так і не прийшов до влади? Чому, на відміну від них, в Рух не прийшло багато представників інтелектуальної, бізнесової, державної еліти? Хоч, як справедливо зазначає Іван Заєць, “Народний рух України створювався на базі вияву ініціативи найширших верств населення всієї України. Ця ініціатива несла величезну енергію активності мас і велику гуманістичну наснагу”. То, може, варто було на початку 90-х, перетворюючи Рух на політичну партію, зберегти його і як широке громадське об’єднання?

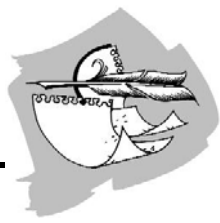
Щодо наболілої теми про “упущену владу” Рухом, то навіть попри посилення на особливості нашої української історії (століття бездержавності, шалена русифікація, сім десятиліть комуністичного режиму), цілком резонні, може, має рацію Степан Хмара, заявляючи, що під час студентського голодування 1990 року була можливість змінити комуністичний режим, взяти владу, але Рух знехтував нею. Ішлося про можливість переобрання тогочасної Верховної Ради і формування національного уряду. До речі, таку саму можливість пропущено й наступного року, після проголошення Незалежності.

Бідкаючись тепер, що в Україні не було вчасно проведено люстрацію, забуваємо, що саме Рух мав ініціювати бодай громадський суд над режимом. І чи так уже нерально було виграти перші президентські вибори, на які національні демократи, замість того, щоб мати єдину кандидатуру лідера Руху Чорновола, виставили аж три? Що завадило об’єднатися — “булавізм”?

До суспільної дискусії долучаються й нерухівці, яких теж варто послухати. Наприклад Євген Марчук. Нема сумніву, це людина компетентна, адже очолював саме “компетентні органи”, як їх називали, український КДБ — орган, що, звичайно ж, мав своїх людей скрізь, і в Русі теж. Втім, це окрема тема, як і вектор “Рух—компартія”. Не дарма ж Мирослав Попович нагадує, що Рух виник не просто в середовищі письменників, а в письменницьких парткомах. І в первісній назві не випадково значилося відкинуте пізніше “за перебудову”. У недавньому інтерв’ю Євгена Марчука — не лише констатація розколу Руху 1999 року: “Хто його “колов”, — ми прекрасно знаємо, ці люди досі в політиці”. Отже, все-таки “кололи” найпотужнішу національну силу. А ось ще сентенція: “Рухівці надто схильні до конформізму, а отже, влада виявилася хитрою за лідерів Руху”. Якщо вже представник спецслужб констатує, що Рух був конформістським, то що тут сказати?

Втім, хоронити Рух, готувати йому лише славне місце у нашій історії зарано. Чому б не відродити Рух у новій формі — як потужний блок національно-демократичних сил? До того ж, це питання знову на часі за умов наших численних чергових та позачергових виборів. Оскільки в нас все персоніфікують і чути то ностальгію за “батьками-засновниками”, то навпаки — прагнення спровадити їх в історію, то тасуємо стару політолоду, то триває пошук нових облич, спробу внести пропозицію. Такий виборчий блок міг би очолити В’ячеслав Кириленко, учасник студентського голодування, голова Молодого Руху, заступник голови однієї з “колишньорухівських” партій, міністр і віце-прем’єр, голова парламентської фракції — здається, такого списку досить і для того, щоб очолити блок, і для балотування в Президенти.

Отже, дискусія триває, як і пошук нашого шляху.

Іван ЮЩУК,
професор

Продовження.
Початок у ч. 1, 2, 3, 5, 7,
9, 11, 13 за 2009 р.

УРОК 14.

ТВОРЕННЯ СЛІВ

1. Морфологічні способи творення слів. 2. Абревіація. 3. Інші способи творення слів.

1. Морфологічні способи творення слів

Нові слова творяться від основ, а не безпосередньо від коренів.

Наприклад, слово **залізничник** утворилося не безпосередньо від слова **залізо**, а від слова **залізничний** (працівник), яке походить від **залізниця**, а це слово — від **залізна** (колія), прикметник **залізний** — від **залізо**. Отже, названі тут слова творилися в такій послідовності: **залізо—залізний—залізниця—залізничний—залізничник**.

Основа, від якої утворюється нове слово, називається **твірною**.

Наприклад, основа **ліс-** є твірною для слова **лісний** (**ліс+н+ий**), основа **лісн-** є твірною для слова **лісник** (**лісн+ик**), а основа **лісник-** у свою чергу виступає твірною для слова **лісництво** (**лісник+ств+о**).

Основа, що складається тільки з кореня (не має ні словотворчих суфіксів, ні префіксів), є **непохідною**: **ліс, вод-а, мог-ти, пиш-е**.

Основа, утворена від іншої основи, називається **похідною**: **лісн-ий, лісник, лісництв-о, водний, перемог-ти**.

Є два морфологічні способи творення нових слів: **афіксація** (прості слова) і **основоскладання** (складні слова).

Творення простих слів за допомогою афіксації полягає у:

- 1) додаванні суфіксів: **вік+н+ий** = **вічний**; **хоробр+ість** = **хоробрість**;
- 2) додаванні префіксів: **пра+вічний** = **правічний**, **до+дати** = **дати**;
- 3) додаванні префіксів і суфіксів водночас: **при+береж+ний** = **прибережний** (від **при березі**); **без+турбот+ний** = **безтурботний**;
- 4) відкиданні суфіксів і закінчень: **записати** — **запис**, **блакитний** — **блакить**, **зелений** — **зелень**.

Складні слова творяться складанням основ:

- 1) підрядних словосполучень: **волелюбний** (від **любить волю**), **мореплавець** (від **плаває морем**);
 - 2) сурядних словосполучень: **світло-зелений** (від **і світлий і зелений**), **хліб-сіль** (від **і хліб і сіль**).
- Складні слова творяться як за допомогою сполучних голосних (**листопад, землекоп, жовто-зелений**), так і без них (**всюдихід, давноминулий**).

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПІДГОТОВКА ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

2. Абревіація

Абревіація полягає в складанні по-різному усечених основ (складноскорочені слова, або абревіатури):

а) з початкових звуків: **Організація Об'єднаних Націй** — **ООН**, **Національна академія наук України** — **НАНУ**, **Українське національне інформаційне агентство** “**Новини**” — **УНІАН**, **гідроелектростанція** — **ГЕС**, **електронно-обчислювальна машина** — **ЕОМ**, **відкрите акціонерне товариство** — **ВАТ**;

б) з початкових букв: **Європейський Союз** — **ЄС** (читається: **еес**), **Національний банк України** — **НБУ** (читається: **енбу**), **Міністерство закордонних справ** — **МЗС**, **Служба безпеки України** — **СБУ**, **Національна спілка письменників України** — **НСПУ**, **Українська Народна Республіка** — **УНР**, **мале підприємство** — **МП**;

в) з початкових частин слів: **Донбас** (Донецький басейн), **Кабмін** (Кабінет Міністрів), **міськвиконком** (міський виконавчий комітет), **універмаг** (універсальний магазин), **завгосп** (завідувач господарства), **виконроб** (виконавець робіт);

г) з початкової частини першого слова і повного другого: **держадміністрація** (державна адміністрація), **райцентр** (районний центр), **зарплата** (заробітна плата), **медогляд** (медичний огляд), **госпрозрахунок** (господарський розрахунок);

г) комбіновано: **районний відділ народної освіти** — **райвно**, **Конгрес української інтелігенції** — **КУІн**, **Демократична партія України** — **ДемПУ**, **НауКМА** (Національний університет “Киево-Могилянська академія”).

3. Інші способи творення слів

Нові слова виникають також внаслідок переосмислення значення існуючого слова. Наприклад, раніше слово **супутник** означало “людина, що йде поруч”, тепер — ще й “штучне космічне тіло, що рухається навколо якоїсь планети”; колишнє слово **перо** означало тільки “рогове нашірне утворення в птахів”, тепер — ще й “знаряддя для писання чорнилом, тушшю”. Таким чином виникли омоніми.

Слова можуть переходити з однієї частини мови в іншу й набувати іншого значення. Наприклад, прикметник **лютий**, ставши іменником, набув значення назви місяця. Подібне сталось і з прикметниками **майбутнє, черговий, братова** (дружина брата), **учительська, пальне**.

Чимало прикметників стали власними назвами, зокрема прізвищами: **Сагайдачний, Коцюбинський, Довгий, Гаврилишин, Ковалів**; назвами населених пунктів: **Київ, Львів, Пирятин, Рівне, Лозова**, топонімами: **хребет Полонинський, гірський масив Тупий, озеро Соляне, річка Кінська, острів Зміїний**.

Нові слова з'являються і внаслідок переносного вживання слів, наприклад: **ключ** (до дверей) і **ключ** (журавлиний), **журавель** (птаха) і **журавель** (колодязний), **вушко** (мале вухо) і **вушко** (голки), **коник** (невеликий кінь) і **коник** (комаха), **супутник** (співтовариш у до-розі) і **супутник** (космічний об'єкт), **хвилюватися** (про море) і **хвилюватися** (про людину), **мати й мачуха** і **мати-й-мачуха** (рослина); зокрема й унаслідок переходу власних назв у загальні: **меценат, ро-**

бінзон, донжуан, дизель, йоркшир, сенбернар, бостон, мадера, сваява, геркулес, титан.

Нові слова можуть творитися шляхом механічного поєднання готових слів: **генерал-лейтенант, бібліотека-читальня, ракета-носій, заєць-русак, меч-риба**; нерідко це може бути повторення тих самих, синонімічних або антонімічних слів: **тишком-нишком, давним-давно, рано-вранці, видимо-невидимо, більш-менш, коли-не-коли, всього-на-всього, раз у раз, кінець кінцем, один-єдиний, великий-превеликий, ходив-ходив**.

Іноді зливається часто повторюване сполучення слів в одне слово. Наприклад, слово **мабу́ть** утворилося із **має бути, нашвидкуруч** — із **на швидку руку, п'ятсот** — із **п'ять сот**.

Перевірте себе. Випишіть слова у чотири колонки: 1) утворені суфіксально; 2) утворені префіксально; 3) утворені від сурядних словосполучень; 4) утворені від підрядних словосполучень

Взаємодія, святковий, самостійний, придумав, яскраво-червоний, книгообмін, дійовий, одинок, вивчити, світло-жовтий, увібрати, добробут, кіловат-година, паросток, світлочутливий, сталевод-сріблястий, з'єднати, волелюбний, скляний.

Ключ. З других букв має скластися закінчення вислову В. Дрозда: “Кожна людина, навіть найпростіша, ...”

УРОК 15.

ПРАВОПИС СКЛАДНИХ, СКЛАДНОСКОРОЧЕНИХ І СКОРОЧЕНИХ СЛІВ

1. Написання незапозичених складних слів. 2. Написання складних слів, утворених повторенням. 3. Написання запозичених складних слів. 4. Написання складноскорочених і скорочених слів.

1. Написання незапозичених складних слів

Складні слова можуть писатися разом і через дефіс.

Якщо складне слово утворене від підрядного словосполучення (у якому одне слово залежить від іншого), то воно пишеться разом.

Наприклад, словосполучення **варить сталь** — підрядне, бо в ньому одне слово (**варить**) головне — від нього ставимо питання (що?), а друге (**сталь**) залежне — воно відповідає на поставлене питання. Тому складне слово, утворене від такого словосполучення, пишеться

разом: **сталевар**. Так само: **возить** (як?) **парою** — **паровоз**; **будує** (що?) **машини** — **машинобудівний**; **сніг** (який?) **білий** — **білосніжний**; **любить** (що?) **волю** — **волелюбний**; **думає** (як?) **вільно** — **вільнодумець**; **зелений** (як довго?) **вічно** — **вічнозелений**; **бетон** (який?) **із залізом** — **залізобетон**; **степ** (який?) **з домішками лісу** — **лісостеп**; **Крим** (який) **північний** — **Північнокримський** (канал).

Частина **пів-** у значенні “половина” звичайно пишеться разом: **піввідра, піввікна, півлимона, піваршина, півогірка, півострова, пів'яблука, пів'ідальні**. Але з власними назвами пишеться через дефіс: **пів-України, пів-Європи, пів-Києва**. Окремо слово **пів** пишеться лиш у висловах, що позначають час: **о пів на десяту**

Якщо складне слово утворене від сурядного словосполучення (у якому всі слова рівноправні), то воно пишеться через дефіс.

Наприклад, словосполучення **і синій і жовтий** — сурядне, бо в ньому не можна поставити питання від одного слова до іншого. Тому складне слово, утворене від такого словосполучення, пишеться через дефіс: **синьо-жовтий**. Так само: **і світлий і зелений** — **світло-зелений**; **і блідий і рожевий** — **блідорожевий**; **і сніжний і білий** — **сніжно-білий**; **і кислий і солодкий** — **кисло-солодкий**; **і всесвітній і історичний** — **всесвітньо-історичний**; **і північний і східний** — **північно-східний**; **і батько і мати** — **батько-мати**; **і людина і день** — **людино-день**.

Проте разом пишуться **жовтогарячий, червоногарячий, глухонімиий, зловорожий, хитромудрий** (у них складові частини нерівноправні).

Перевірте себе.

Запишіть складні слова у дві колонки: 1) ті, що пишуться разом; 2) ті, що пишуться через дефіс.

Судочинство, озерно/болотний, все/бічний, первісно/общинний, здивовано/розгублений, санаторно/курортний, в'єтнамсько/китайський, книго/збірня, перекоти/поле, атомно/молекулярний, тьмяно/сірий, всесвітньо/історичний, звуко/непроникний, м'ясо/молочний, вічно/зелений, світло/блакитний, темно/червоний, одно/особовий, блідо/рожевий, кисло/солодкий, корабле/водіння, ячмінно/житній, книжково/журнальний, смагляво/лиций, синьо/жовтий, легко/духий, зменшено/пестливий.

Ключ. З других букв має скластися вислів давньоримського історика Тацита.

2. Написання складних слів, утворених повторенням

Через дефіс пишуться складні слова, утворені **повторенням тих самих, синонімічних або антонімічних слів**: **ходив-ходив** (означає “довго ходив”), **білий-білий** (означає “дуже білий”), **маленький-малесенький, злий-презлий, тишком-нишком, рано-вранці, без кінця-краю, з діда-прадіда, з давніх-давен** (але окремо: **з усіх усюд**), **не сьогодні-завтра, більш-менш, видимо-невидимо**; через два дефіси: **як-не-як, віч-на-віч, пліч-о-пліч, усього-на-всього**.

Проте якщо повторюється те саме слово, але в різних відмінках, то такі слова пишемо окремо: **кінець кінцем, честь честю, одним один, нога в ногу** (називний і знахідний відмінки), **раз у раз, рік у рік**.

3. Написання запозичених складних слів

Разом у складних словах пишуться іношомовні частини (що своїм значенням наближаються до префіксів) **авіа-, авто-, аеро-, гео-, гідро-, електро-, кіно-, мото-, теле-, фото-, супер-**: **автобіографія, аеровокзал, електробритва, кінопроектор, телебачення, суперобкладинка**.

Через дефіс у складних словах пишуться іношомовні частини **прем'єр-, віце-, екс-, генерал-, максі-, міні-, міді-**: **прем'єр-міністр, віце-президент, екс-чемпіон, генерал-лейтенант, міні-спідничка**.

Через дефіс пишуться також іношомовні слова **блок-схема, вакуум-апарат, унтер-офіцер, штабс-капітан, член-кореспондент, яхт-клуб, стоп-кран, пап'є-маше, дизель-мотор**.

Перевірте себе. Запишіть складні слова у дві колонки: 1) ті, що пишуться разом; 2) ті, що пишуться через дефіс. Слів, які пишуться окремо, не випишуйте.

Авто/кран, солоно/кислий, один/однісінький, все/владний, пів/огірка, тишком/нишком, одним/один, взаємо/вигідний, радіо/деталь, унтер/офіцер, жовто/гарячий, взірцево/показний, кінець/кінцем, одно/тонний, книго/видавець, фото/апарат, вакуум/апарат, світло/зелений, раз/у/раз, усього/на/всього, огне/дишний, пів/Києва, фото/альбом, яхт/клуб.

Ключ. З других букв має скластися прислів'я.

4. Написання складноскорочених і скорочених слів

Складноскорочені слова, утворені з початкових букв або звуків, пишуться великими буквами **незалежно** від того, якими буквами і як пишеться повна назва (крапка між ними не ставиться): **ГЕС** (гідроелектростанція), **ЕОМ** (електронно-обчислювальна машина), **НАНУ** (Національна академія наук України).

Складноскорочені слова, утворені іншими способами, пишуться малими буквами: **райдержадміністрація, міськвиконком**. Тільки власні назви пишуться з великої букви: **Донбас, Дніпрогес**.

Якщо слово на письмі скорочується, у кінці його ставиться крапка: **гр. (громадянин), напр. (наприклад), р. (рік), млн. (мільйон), грн. (гривень)**. Проте при скорочених назвах мір крапка не ставиться: **5 кг, 10 см, 2 год 5 хв 7 сек**.

Далі буде.

МАЗЕПА ЄДНАЄ УКРАЇНУ

На запитання нашої газети відповідає голова Полтавського обласного об'єднання Товариства “Просвіта”, народний депутат України Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ.

— Пам’ятники великим людям, лицарям України в Полтаві будуть обов’язково.

— Наше обласне “Просвіта” проплатила 664 тисячі гривень тим, хто працює над пам’ятником: виробничому комбінату “Художник”, де виготовляють бронзову скульптуру гетьмана, творчій групі архітекторів, комбінату “Біличі”, де в кар’єрі обробляють гранітну брилу на п’єдестал. Наша “Просвіта” — замовник пам’ятника з усім, що стосується його виготовлення; ми уклали відповідні угоди. Зараз на рахунок є 30 тисяч. Тобто загальною вартістю майже 700 тисяч гривень.

Пожертви надходять на наш рахунок, ми маємо чіткий графік проплат. У травні повинні заплатити ще 400 тисяч,

у червні — решту суми. Є надія, що ми це виконаємо, пам’ятник встановимо. Кажу про це, бо Полтавська обласна рада прийняла таке рішення, яке могли ухвалити тільки воєводи. Вона повернула 9 мільйонів гривень, які було виділено з бюджету згідно з Указом Президента на відзначення ювілею гетьмана. Зокрема там було закладено півтора мільйона на спорудження йому пам’ятника.

— **Щодо самого рішення влади зі встановлення пам’ятника нема проблем?**

— Ні, адже існує рішення Полтавської міської ради про встановлення такого пам’ятника. Міськрада надала земельну ділянку під пам’ятник, і зараз починають роботи з облаштування цієї території. Є питання до археологів, адже це історична частина міста, і потрібне обов’язкове проведення археологічних досліджень перед тим, як встановлювати тут пам’ятник. Але я попросив зробити це безплатно як пожертву на пам’ятник.

Звичайно, щодо рішення міськради, то навколо нього теж точилася неабияка боротьба. Але врешті рішення є. Місце дуже гарне — це Соборний майдан, або Іванова Гора — історична частина Полтави. Тут стояла полкова канцелярія, в якій Мазепі вручали булаву після ради в Коломаку під Полтавою, де його обирали гетьманом.

— **Яка позиція обласної державної адміністрації?**

— Цілковита підтримка ідеї встановлення пам’ятника. З коштів, які було зібрано, приблизно 300 тисяч надійшло за

сприяння голови обласної адміністрації Валерія Асадчева.

Ми встановимо пам’ятник не лише гетьманові Мазепі, а й Симонові Петлюрі, попри спротив обласної й міської ради. Пам’ятники великим людям, лицарям України в Полтаві будуть обов’язково.

— **Хто жертвує кошти на пам’ятник гетьманові?**

— Понад 60 тисяч гривень збрала парламентська фракція “Наша Україна—Народна Самооборона”, в якій я перебуваю. 100 тисяч пожертвувало одне з полтавських підприємств, вагомих внесок зробив Віктор Балого. А то все внески простих людей з усієї України, не лише з

Полтавщини. Кошти жертвують українці — від Луганщини на сході України до Ужгорода на заході. Днями побуваю у Львові, звернуся через телебачення до львів’ян. Гадаю, вони також відгукнуться.

— **Як відзначили ювілей гетьмана Мазепи в Полтаві?**

— Організували вечір у музичному училищі, бо наш театр на ремонті, а філармонія згоріла. На урочистості завітало дуже багато людей. Із промовою пошанування гетьмана виступив голова обласної державної адміністрації, а потім був чудовий концерт за участю професійних і аматорських колективів полтавців, які шанують пам’ять про видатного гетьмана.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

ПООТ «ПРОСВІТА» ПОВІДОМЛЯЄ

Станом на 31 березня зібрано 654 940 грн.

Збір коштів на спорудження пам’ятника Великому Гетьманові України Іванові Мазепі триває. До списку жертводавців долучилися:

Коваль Людмила Гаврилівна — 300 грн; Прізвище не вказано — 150 тис. грн; Кобікова Анастасія Данилівна (Полтава) — 20 грн; Скрябін В’ячеслав Михайлович (Полтава) — 1000 грн; Баб’як Ірина Григорівна (Полтава) — 100 грн; Гринь Марія Михайлівна (Полтава) — 400 грн; Ворона Петро Васильович (Полтава) — 500 грн; Прізвище не вказано — 20 грн; Прізвище не вказано, м. Київ — 100 грн; Западнюк В. Б. (Полтава) — 98 грн; Андреев П. А. (Полтава, СКУ “СІЧ”) — 100 грн; Убийвовк В. О. (Полтава, СКУ “СІЧ”) — 100 грн; Прізвище не вказано — 50 грн; Два перекази через Укрпошту — 2200 грн; Парулава (Полтава) — 50 грн; Неїжмак В. Г. (Полтава) — 50 грн; Іванищенко Микола Федорович (Семенівка) — 300 грн; Прізвище не вказано (Полтава) — 50 грн; Тесло А. П. (с. Липняки Семенівського р-ну) — 200 грн; Горобець М. Г. (Полтава) — 500 грн; Чотири перекази через Ощадбанк — 320 грн; Джаман Уляна Михайлівна — 2000 грн; Сакал М. П. (Полтава) — 50 грн.

Просимо долучатися до цієї святої справи небайдужих українців та безмежно вдячні тим, хто відгукнувся.

Імена всіх жертводавців буде викарбувано на спеціальній таблиці.

«ШЕВЧЕНКО У МОЄМУ СЕРЦІ»

Валентина ПРИЛУЦЬКА,
відповідальний секретар
Черкаського обласного об'єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

*Мій край у сонячній обнові,
Прозора неба глибина.
В сім’ї, великій,
вольній, новій,
Дзвенить Тарасова струна.*

До 195-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка на батьківщині поета в селі Шевченковому відбувся обласний фестиваль-конкурс читців і виконавців пісень на слова Кобзаря. Організували конкурс Головне управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації та Черкаське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта”.

Розцвіла від українських вишиванок, віночків, різнобарвних стрічок Шевченківська школа-інтернат. Гостинно зустрічали конкурсантів господарі закладу на чолі з директором Л. Терещенко. Для гостей провели екскурсію, показавши, зокрема, кімнату-музей Кобзаря, виставку картин самодільного художника Миколи Терещенка, який все життя малює пейзажі Шевченкового краю.

Порадував глядачів позаконкурсний виступ танцювального ансамблю Стецівської загальноосвітньої школи — Малої академії народних мистецтв.

А потім звучало Шевченкове слово: “Чигрині, Чигрині...” у виконанні Богдана Шпири

(III місце, Черкаська школа-інтернат), “Наймичка” (Вікторія Шевченко, Шполянська гімназія). Настільки емоційною, проникливою та переконливою була декламація Поліни Маринюк (Тетерівська ЗОШ Жашківського району), Ольги Кацалап (Манківський НВК) та Дарії Демчук (Ватутінська школа № 1), що журі не змогло визначити переможця і надало I місце трьом учасницям. Оригінальність прочитання поеми “Кавказ” продемонстрували сестри Ірина та Олена Черненко (Смілянська ЗОШ № 11). У номінації “Декламація” серед наймолодших конкурсантів журі одностайно віддало I місце

Марині Клименко, учениці 3 класу Шевченківської школи-інтернату, II місце посів її брат Даміан Клименко, III місце — учень 5 класу Кумейківської школи Черкаського району Віталій Панченко. Переконливо застерігали дівчат “не кохатися з москалями” учні Корсунь-Шевченківської школи-інтернату в інсценізації уривка з поеми “Катерина” (II місце). I місце в цій номінації посів Драбівський НВК Корсунь-Шевченківського району за показ поемистерії “Великий льох”.

I місце в пісенному конкурсі виборолла Надія Лук’яненко, учениця Мошнівської школи.

А потім власні твори, при-

свячені Тарасові Шевченку, читали юні поети. Вони прагнули вкласти у свої вірші щире любов до рідної землі, захоплення Шевченковою поезією, задекларували вірність його заповітам.

Перше місце здобув восьмикласник Лисянського НВК Анатолій Цимбал. Також I місце журі віддало за колоритну поезію про малого Тараса уманчанці Ганні Грінчак.

На завершення конкурсантів відвідали музей Кобзаря, вклонилися могили матері поета.

Окрилені успіхами, горді, діти Шевченкової землі розіхалися, щоб невдовзі зустрітися знову.

ПРОСВІТЯНСЬКИЙ ЦЕНТР І СТИНА БЮРОКРАТІЇ

Петро АНТОНЕНКО

Не один рік Чернігівська “Просвіта” добивалася відкриття в обласному центрі української книгарні. Річ у тім, що попри й так незначну кількість книгарень у місті, знайти тут хорошу українську книжку непросто. Не кажучи вже про українську аудіо- та відеопродукцію. На розкладах і в кіосках мешканцям і гостям міста могли запропонувати кілька українських касет чи дисків. “Просвіта”, яка й так за можливістю займалася книготоргівлею, могла б запропонувати й численну аудіо- та відеопродукцію. Продавала її створена ще 1998 року просвітнянська мистецька галерея “Круті сходи”.

Нарешті 2003 року обласній “Просвіті” на умовах суборенди передано частину приміщення площею 30 квадратних метрів. Тут, у самому центрі міста, і було обладнано магазин “Добра книга”. У 300-тисячному Чернігові він став єдиним місцем, де в найширшому асортименті представлено українські книжки, пісні, кіно. Окрім книжок, тут постійно було в продажу понад 800 (!) найменувань дисків і касет українських фільмів, класичної, церковної, народної, естрадної музики. Окрім того, галерея “Круті сходи” розгорнула продаж виробів народних майстрів з усієї України. Словом, книгарня стала справжнім центром духовності.

На початку 2008 року з’явилася можливість орендувати все приміщення площею 107 квадратних метрів і втілити давній цікавий задум чернігівських просвітян — створити Культурно-мистецький центр. Тобто це був би не просто магазин, а місце проведення цікавих літературно-мистецьких заходів, зібрань творчої інтелігенції міста й області. Це було б реальним продовженням ідеї знаменитих зібрань в оселі засновника і першого голови Чернігівської “Просвіти” Михайла Коцюбинського. Проект знайшов підтримку в громадськості міста, у міського голови Олександра Соколова.

Але почалися, як пояснювали працівники фонду комунального майна, “необхідні процедури”, що затяглися майже до кінця літа. Весь цей час книгарня працювала в умовах заблокованих інженерних мереж (відключено світло, воду), що, звичайно, не сприяло якості обслуговування.

Після тривалих узгоджень членами правління обласної “Просвіти” — приватними підприємцями під заставу власного житла в Укрсоцбанку було відкрито кредитну лінію. До листопада просвітняни встигли виконати половину ремонтних робіт, частково виготовити обладнання. Аж тут почалася “криза”. Кредитну лінію людям, що взяли кредит, заблокували, і решту коштів вони зняли не встигли. Рішення про відновлення кредитної лінії керівництво обласної філії Укрсоцбанку відкладає на невизначений термін.

Склався абсурдний ситуація: не з власної волі просвітняни не можуть закінчити ремонт і відкрити Культурно-мистецький центр. Тобто поки що нема Центру і вже давно не функціонує магазин. У той же час просвітняни змушені сплачувати відсотки за кредитом, оренду платити, комунальні послуги (опалення порожніх приміщень), страхові послуги. Попереду ще земельний податок, зовсім безглуздий, оскільки приміщення розташоване у п’ятиповерховому будинку. Добитися якихось пільг для просвітнянського Центру не вдається. Нещодавно депутати міської ради звільнили спортивні споруди від податку на землю. Про фізичну культуру дбати, звичайно, треба. А про духовність?

Просвітняни — оптимісти, і пошуку потрібних фінансових ресурсів навіть за цих складних умов не припиняють. У разі успішного завершення справи приклад діяльності такого КМЦ міг би стати корисним і для інших регіонів. Адже це поєднання зусиль громадських організацій, органів міського самоврядування і приватної ініціативи небайдужих громадян. І саме це, а не численні бідання про “кризу”, потрібне нам сьогодні.

А поки що просвітняни, долучившись до виконання важливих державних програм (поширення української книжкової, музичної й кінопродукції, нові форми діяльності у гуманітарній сфері, що спираються на національні традиції та цінності), фактично опинилися у становищі заручників. Ініціатива патріотів розбивається об стіну бюрократії.

Просвітняни Чернігова все-таки сподіваються на підтримку держави, на яку вони самовіддано працюють. Але водночас звертаються і до всіх людей в Україні й за кордоном з проханням і закликом допомогти цікавій і новій справі — відкриттю Культурно-мистецького центру. Для тих, хто відгукнеться на цей заклик, подаємо координати обласної “Просвіти”: 14000, Україна, Чернігів, вул. Воровського, 10. Телефон/факс: (384622)-4-92-83. siverschina@gmail.com

Олександр ДРОБАХА,
голова Вишгородського
районного об'єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

Минають роки, як гірські потоки. Часто під тиском проблем ми стаємо безпринципними в головному — “дозволяємо” рокам вимивати з душі цінне, а то й неперехідне... Навіть золоті зернини наших найкращих поривань до свободи нашої землі. Свята, урочистості одухотворюють найкращі міти.

У підрадянській Україні “Просвіта” проіснувала до 1926 року. Останній осередок в Харбіні на Далекому Сході заборонили 1945-го.

Тільки через 63 роки відбулась установча конференція Київського крайового об'єднання української мови ім. Т. Шевченка (нинішня “Просвіта”). 16 грудня 1989 року зібралися представники 42 осередків (зокрема Вишгородського). 4 лютого 1989 року утворили районне об'єднання Товариства української мови. Члени правління: Микола Германчук, Микола Маричевський, Петро Крутенко, Валентина Оверченко, Степан Рогульський та інші. Головою правління обрано автора цих рядків. До ради ТУМ увійшло ще 10 осіб. У лютому 1989 року відбувся Установчий з'їзд, створено Всеукраїнське товариство української мови ім. Тараса Шевченка.

Об'єднань, осередків було 3500. Вишгородське районне об'єднання зареєстровано за № 20, тобто одним із перших в Україні.

Частина членів правління була налаштована радикально, не думали обмежуватися проблемами мови. З перших кроків ТУМ було зрозуміло: політики не уникнути. Першим заходом стало відзначення 175-річчя з дня народження Тараса Шевченка.

Далі — сторінка ТУМ у районній газеті “В авангарді перебудови — рідна мова”. Відвідували гуртом передові школи Київщини, побували у садибі-музеї Івана Гончара. У багатьох школах Вишгородщини виступили відомі письменники. Заходилися з дерусифікацією п'яти дитячих садків міста. Невдовзі один з них став рідномовним (цюму сприяла завідувач садка Валентина Тимошенко).

Виникали сутички, непорозуміння з “кураторами” ТУМ — відвертими і таємними з райкомом.

Вершиною суперечностей з райкомом стало створення на основі осередків ТУМ районної організації Народного руху України 17 серпня 1989 року, а з цим — організація перших велелюдних мітингів у Вишгороді 17 серпня і 17 вересня 1989 року, де порушили еко-

НА ВАРТІ УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Вручення нагород активістам Вишгородського районного об'єднання “Просвіти”

номічні, екологічні й політичні проблеми. Конфлікт хоч і не набув гострого характеру, коли весь райком вступив до ТУМ (єдиний випадок у республіці!), проте ситуація була близька до цього. Особливо після того, як райкомівці розкололи ТУМ у грудні 1989 року. На Київщині діяльність громадських організацій радикалізувалась.

Деякі осередки шкіл не наважувалися на загострення ситуації, тож районне ТУМ втратило деяких членів. Ті осередки, які не піддалися маніпуляціям райкому, активізувалися. 21 січня 1990 року на Хвилі Єднання (Київ—Львів) вперше над вишгородським будинком ТУМ і Руху замайорів національний синьо-жовтий прапор.

Тандем ТУМ-Рух дедалі більше політизувався. Ми прагнули прискорити зміни. Відкидали для себе “Рух за перебудову”, а твердили: “ТУМ і Рух за Самостійну Україну”. На мітингу 11 лютого 1990 р. у Нових Петрівцях уперше на Вишгородщині затріпотіли національні прапори. У Вишгороді 18 лютого та в Димері 10 березня з вуст наших активістів гострі проблеми тогочасся звучали так, що виступи пробували глушити гелікоптерами.

Було чимало курйозів. 9 березня 1990 року в залі БК “Енергетик” зібралося кілька сотень людей. За 15 хвилин до головного дійства на

сцені прикріпили плакат зі словами: “Коли ми діждемося Вашингтона з новим і праведним законом?” Райкомівці заметушилися, забігали: “Ми ж домовилися — без політики!” — “Та це, — кажу, — слова Тараса Шевченка!” — “Тоді це зовсім інша річ!”

Після утворення 19 червня 1990 року Вишгородської районної організації УРП найактивніші особистості ТУМ стали республіканцями. Всі акції й заходи були політико-культурними: пікетування Межигір'я 31 травня — 1 червня 1990-го, роковини повернення домовини з тілом Тараса Шевченка в Україну, дні пам'яті Героїв Крут 29 січня 1990, 1991 рр., Героїв Базару. Спільними заходами ТУМ, Руху, УРП було утвердження незалежності на Вишгородщині 24 серпня 1991 року. Так само діяли ми разом, коли зносили пам'ятник більшовицькому ідолю на початку листопада 1992-го або під час відкриття погруддя Т. Шевченка (серпень 1993 року). Були просвітняські акції. Так, 20 квітня 1995 року активісти ініціювали перейменування вулиць, майданів, назви яких пов'язані з тоталітарною системою. У Вишгороді вперше на Київщині, та й не тільки на Київщині, не залишилися жодної вулиці з найменнями комуністичного минулого. Рік у рік продов-

жували акцію “Тарас Шевченко на повен зріст”.

Певний час просвітницьку роботу в районі скеровував Богдан Павлів (водночас очолював районну організацію КУН); відповідальним секретарем “Просвіти” був Володимир Лях.

Звісно, траплялися в нашому середовищі непорозуміння й конфлікти, бо бракувало політичного рівня та не дрімали до 1991 року райком і компетентні органи.

З вересня 1994 року мені як голові райоб'єднання “Просвіти” довелось долати бар'єри, які нашим заходам дедалі частіше влаштовувала райдержадміністрація. Не сприяв роботі конфлікт між районною і міською владою. Блоковано було доступ шкіл, сільрад, організацій до газети “Вишгород”, яка стала трибуною “Просвіти” та національних сил району за умов дикої несправедливої приватизації, нівелювання української культури, втрати Україною інформаційного простору тощо. Просвіт'яни знову змушені були з подвійною енергією кинутись у політику.

У часи Леоніда Кучми ми не скинули з корабля “Просвіти” культурні справи. Організовували у школах Дні пам'яті національних героїв (Катюжанка, Вишгород); культурологічні мандрівки (Гетьманщина); ініціювали акцію “Українській школі — українську книжку”; заходами районного об'єднання (за кошти спонсорів і Центрального правління ВУТ “Просвіта”) подавали школам району книжки й навчальне приладдя.

Під час виборчих кампаній поєднуємо політичну агітацію з культурно-освітніми проблемами. За два три місяці виборчої роботи до позачергових парламентських виборів тільки автор цих рядків побував у 30 школах району.

Після революційного ентузіазму настає пора підкилимних операцій, прямих і прихованих зрад обіцянкам революційної пори... Час від часу серед потоку подій діткне те, що, як і багато з тих, хто був на гребені революційних подій, не узагальним (усе ніколи!), не усвідомив усіх складнощів і недопрацювань переходу до нового життя після 2004 року. А зайдіть-но до музеїв: шкіл, історико-краєзнавчих та ін. Чи знайдете імена активістів, факти, хоч один прапор, проблеми, суперечності 20-річчя?! Нема! Ніби й не пронеслися над нами хвилі оксамитової (1989—1991), помаранчевої (2004) революцій. Відбувається на наших очах одне з грандіозних явищ кінця ХХ—початку ХХІ століть: Українська національно-визвольна революція. Її нікому не дано ні скасувати, ні замовчати, ні зупинити.

БЕЗСМЕРТЯ НАЦІЇ — У СЛОВІ

Н. ГОРЕЦЬКА,
м. Миколаїв

Під таким девізом у Миколаївському обласному палаці творчості учнів відбулося свято шанувальників рідної мови, присвячене 195-річчю з дня народження Великого Кобзаря і 140-річчю “Просвіти”.

Підготувала сценарій і підбрала найкращі номери художньої самодіяльності для концертної програми методист Миколаївського навчально-методичного центру, керівник міської організації “Просвіти” Л. Цуркан.

На урочистостях виступила директор НМЦ О. Удовиченко, заступник міського управління освіти Г. Деркач, керівник обласної “Просвіти” Н. Огренич. Багато теплих слів було сказано на адресу просвіт'ян, учнів, які перемогли в конкурсі з української мови ім. П. Яценка, в обласній олімпіаді з української мови та літератури.

Попри стереотип, що Миколаїв російськомовний, мова українська тут відроджується. Є люди (і їх багато), які її шанують, нею спілкуються. У нашому місті відроджується українська культурна традиція, і велика заслуга в тому Миколаївської міської “Просвіти” на чолі з Л. Цуркан.

ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ ЗАВГОРОДНЬОГО

5 квітня 2009 року на 84-му році відійшов у вічність Василь Леонтійович Завгородній, заслужений артист України, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, лауреат премії імені Катерини Білокур, ветеран Другої світової війни, генерал-осавул козацтва, просвіт'янин. Людина дивовижної обдарованості, високої культури, інтелігентності, скромності, працьовитості.

Народився Василь Леонтійович 26 жовтня 1925 року в с. Водяне Кампанівського району на Єлисаветградщині (нині Кіровоградська обл.). З дитячих літ співав і малював.

У 1950—1955 роках навчався у Київській консерваторії на вокальному факультеті. Працював у різних філармоніях. Як соліст Українського народного хору ім. Григорія Верьовки отримав звання заслуженого артиста України.

Майже все життя не розлучався з пензлем. Сотні картин, портретів, графічних робіт — доробок Василя Завгороднього як художника. Пізніше захопився різьбленням по дереву. Малярські, різьбярські, скульптурні роботи Василя Завгороднього зберігаються в багатьох музеях України та за її межами. 2003 року в Переяславі відкрито “Музей козацької слави. Твори В. Завгороднього”.

Час від часу митець звертався і до літературної творчості, та віддавати до друку не поспішав. За наполяганням друзів згодився видати вибране: 2007 року вийшла книжка “Мій хутір”.

“Про таких людей, як Василь Завгородній, слід писати романи, повісті, поеми, адже це ціла епоха — духовна”, — так написав поет Микола Томенко у передмові до вибраного.

Обірвалося життя цієї талановитої людини в творчій насназі. Обірвалося, як недоспівана пісня, якими він зачаровував людей в Україні й за її межами.

Прощавай, славний козачотамане! А ми, твої рідні, друзі, побратими-козаки, просвіт'яни, пам'ятатимемо тебе, звертатимемося до твоїх творів як до духовного джерела, з якого черпатимемо Віру, Надію, Любов до України.

Просвіт'яни

Микола СТАСИШЕН,
голова Кам'янського районного
Товариства української культури
ім. Т. Шевченка, Придністров'я

У багатьох містах світу можна побачити розкішні корзини квітів біля пам'ятників видатному синові українського народу — Тарасові Григоровичу Шевченку. У день пам'яті їх принесли шанувальники творчості генія. У місті Кам'янці така можливість випала вперше. Про виготовлення погруддя, звернувшись до Посольства України в Республіці Молдова, подбало місцеве Товариство української культури, яке носить ім'я Великого Кобзаря. Відкриття пам'ятника поетові було приурочене до 400-річчя міста. Сквер, у якому його споруджено, відтепер теж називається Шевченковим.

Найчастіше до пам'ятника приходять учні українських класів із середньої школи № 2, розташованої поруч. У дні народження й пам'яті Шевченка, державних свят України, річниці заснування міста вчителі українських початкових класів Наталя Заінчовська, Оксана Івасіва, Тетяна Максименко ведуть вихованців до пам'ятника Тарасові Шевченку, щоб покласти квіти.

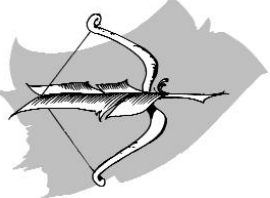
ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ У СКВЕРІ ШЕВЧЕНКА

Вичу Шевченку. У день пам'яті їх принесли шанувальники творчості генія. У місті Кам'янці така можливість випала вперше. Про виготовлення погруддя, звернувшись до Посольства України в Республіці Молдова, подбало місцеве Товариство української культури, яке носить ім'я Великого Кобзаря. Відкриття пам'ятника поетові було приурочене до 400-річчя міста. Сквер, у якому його споруджено, відтепер теж називається Шевченковим.

День пам'яті цього року відзначали у кожній школі Кам'янського району, де вивчають українську мову. Вірші біля пам'ятника читали учні початкових класів. І знають вони їх дуже багато. Підтримало школярів старше покоління — Світлана Слободянюк, Галина Побережнюк, які у серцях зберігають любов до Шевченкової поезії.

Шанобливо ставляться над творчості поета і в Кам'янському політехнікумі. Там теж вивчають українську мову.

Однак школярі шанують Кобзаря не лише в Шевченківські дні. Протягом року працюють над рефератами, пишуть твори, вивчають вірші, малюють картини. Щороку традиційно організовують конкурси саме в цих номінаціях. Переможцям грамоти за перше місце вручає Посольство України в Республіці Молдова, за друге — Спілка українців Придністров'я імені О. Бута, за третє — Кам'янський РТУК ім. Т. Шевченка. Саме воно — організатор свята.

ПРАГНІТЬ ЗАДУМІВ ГЛИБОКИХ

Євген БУКЕТ,
лауреат українсько-німецької
премії ім. О. Гончара 2008 року
Фото автора

Вислів видатного українського письменника Олесь Гончара “Бережіть собори душ своїх” став своєрідним заповітом, зверненням до всіх українців. І сьогодні він не втрачає актуальності. Адже на творах Олесь Терентійовича продовжують виховуватися нові покоління українців, формується їхня національна самосвідомість і життєва позиція.

Уже традиційно 3 квітня, в день народження автора “Собору”, відбувається урочисте вручення “Гончарівських” премій. Голова журі з присудження державної літературної премії імені Олесь Гончара Петро Кононенко оголосив цьогорічних лауреатів. Ними стали завідувач кафедри журналістики і видавничої справи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, професор Валентина Галич за дослідження “Олесь Гончар — журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності” та письменник з Білої Церкви Андрій Гудима — автор трилогії “Тече до Бога моя сльоза”.

Міжнародну недержавну українсько-німецьку літературну премію ім. Олесь Гончара заснували 1997 року шанувальники творчості митця з Німеччини — письменниця, кінорежисерка Тетяна Куштівська та підприємець, меценат, громадський діяч Дітер Карренберг на

Світлина на згадку про пам'ятну подію в житті

підтримку творчої молоді України та пошанування Олесь Гончара у світі. Ідея належить колишній жительці Донецької області Тетяні Куштівській, в інтерв'ю якій влітку 1995 року для газети “Нойес Дойчланд” Олесь Гончар з великою любов'ю і тривогою говорив про майбутнє української літератури і молодих авторів. Цього року пані Те-

тяна сама завітала на урочистості та з неприхованим задоволенням вручала премії лауреатам.

У номінації “Проза” премію отримали Іриса Ликович з Ужгорода за роман “Твоя дитинка” і Віталій Меншиков (Ден Княжич) з Луганська за роман “Аня Дарк”. У номінації “Поезія” перемогу здобули Анна Малігон з Києва за поетичну книжку “Сценарій вічності” та Сергій Зубець з Миколаєва за збірку віршів “Під тим самим сонцем”. Абсолютним переможцем у номінації “Мала проза” стала Івано-Франківщина. Премію поділили Василь Карп'юк із с. Брустури Косівського району за збірку оповідань “Найближча зоря” та мешканка обласного центру Світлана Хопта за збірку оповідань “Мовою любові”.

У номінації “Публіцистика” премії удостоєна Олесь Сандига з Броварів на Київщині за збірку літературно-критичних статей “Гармонія дисонансів” і публікації в пресі. Журі вразили дослідження, що перемогли в номінації “Літературознавство”. Це праця Катерини Галич з м. Мелітополя “Антивоєнний роман Еріха Марії Ремарка й Олесь Гончара: проблеми типології” й монографічне дослідження Інни Сироїд з Києва “Громадсько-політична діяльність Олесь Гончара”.

Дипломантами українсько-німецької премії ім. Олесь Гончара стали Катерина Міщук із с. Требухова Київської області за збірку поезій “Сон годинника” та Оксана Радущинська з м. Старокостянтинова за збірку віршів і прозових мініатюр “Українські свята”.

Фонд імені Олесь Гончара вирішив нагородити заохочувальною премією поетесу Тетяну Кононенко з с. Котюжан Вінницької області за збірку поезій “Алея життя”.

Загалом цього року на конкурс надійшло понад 40 книжок і рукописів. Тож обрати найдостойніших було не так просто.

З нагоди десятої річниці відзнаки, завдяки панові Карренбергу і пані Куштівській, побачив світ збірник “Олесь Гончар: “Прагніть задумів глибоких”, до якого ввійшли найкращі твори лауреатів Гончарівської премії минулих років. За побажанням спонсорів, видання подарували бібліотекам України, а також книгозбірням провідних навчальних закладів світу задля ушляхення імені Олесь Гончара та популяризації української літератури. За слова-

ми Тетяни Куштівської, нині цей збірник популярний серед німецьких студентів, які досліджують українську літературу. Це надихнуло спонсорів до 15-річчя премії видрукувати нове видання, до якого увійдуть найкращі твори нових лауреатів.

Відомі майстри слова, творча молодь, представники громадськості, Валентина Данилівна Гончар та нащадки роду класика української літератури поклали квіти до могили Олесь Терентійовича на Байковому цвинтарі та до його пам'ятника поблизу вулиці Олесь Гончара.

Було мовлено чимало добрих, щирих, високих слів про Олесь Гончара — письменника, воїна, патріота, оборонця мови і культури свого стражденного, але такого могутнього духом народу. Іван Драч, Василь Шкляр, Олег Чорногуз, Петро Перебийніс, Валентина Галич та інші письменники, науковці зокрема говорили про те, що Олесь Гончар був великим українцем — і в художніх творах, і в “Щоденниках” домінує дума про Україну, вболівання за її майбутнє.

У роздумах про літературу “Оббиті пелюстки” Валерій Герасимчук написав: “Колись давно, ще на початку свого літературного шляху, у 1948 році, Олесь Гончар написав: “Ідемо по Дніпру... Весь Дніпро гойдається хвилями, як розплавлена густа маса. Вогні, вже запалені бакенщиками, ледве блимали в світло-даїнім оранжєвім просторі Дніпра. Бути б на світі бакенщиком”.

Напевно, сам Всевишній прочитав і оцінив тоді ці слова, бо Олесь Гончар і справді став отим покликаним Богом духовним бакенщиком, який у своїх творах запалював вогні доброти, людяності і гідності, щоб читачі не збивалися з високого морально-етичного курсу...”

Письменники, творча молодь, науковці наголошували на тому, що сьогодні, коли так важливо утверджувати державність української мови, дбати про високі моральні орієнтири нових поколінь, зміцнювати молоду Українську державу, єдність нашого суспільства, творча спадщина Олесь Гончара, його високий гуманізм і непохитність у відстоюванні національної ідеї, національного відродження особливо актуальні. А заклик “Прагніть задумів глибоких” — звернення не лише до митців слова, а й до кожного громадянина.

Валентина Данилівна Гончар з правнуками Нестором і Дем'яном

Меценат українсько-німецької премії ім. О. Гончара Тетяна Куштівська

Лауреат літературної премії ім. О. Гончара Андрій Гудима

Іван Драч мовить слово під час вшанування пам'яті О. Гончара на Байковому цвинтарі

ВЕРТИКАЛЬ

Бджілка спокою й розваги
повнить вересень теплом;
вітер ще дає наснагу
підіймати їй крило...
В самоті душа пильніша
бачить далі, аніж зір:
простір інший, колір — інший,
гори хмар чи хмари гір.
Хризантемно, вогкосиньо
ледь вгинається туман...
Невагомо, не множинно
стука серця барабан...
Отже, ще живий подосі,
отже, випростаї крило —
глянь, кружляє безголосо
янгол дня понад селом...
В нього пір'я — подивися —
заплямоване — в смолі...
Ну ж бо, швидше відштовхнися
від отвердлої землі...
Під ногами в тебе яма,
над тобою синя вись.
І лети, лети без тями
Вгору — зором, серцем — вниз...

* * *

Ніч по вікні тече розведена як сажа,
і зустрічні вогні спалахують — на мить,
і щемні почуття до рідного... і враже
кипіння від образ, що серце так ятрить...
Хазари в дім зайшли

їй спаскудили божницю
і пір'я розчинили в повітрі — з подушок...
Падіння стрімголов
у прірву... і не спиться
під гуркоти коліс, під рейок цокоток...
Де Святослава меч,
де гнів мій обосічний,
і залізниця ця не стелиться в Ітіль...
Танцює на шнурках бісівство опівнічне
на пучках ворушких,
що тягнуться звідтіль...
Що під тобою? Ніч? Чи доля неминуча?
Так ніби з часу випав —
в колодязь без води...
і скрапує тобі на губи вим'я суче
нестерпну гіркоту,
щоб хижим був завжди...

* * *

Потрійну порцію цикути
хильни з дощем — гріхи спокутуй,
хоч ти затруєний давно...
ти — напівпривид.. і не чути
ТЕБЕ... ти — стовп... ти — порохно...
В повітрі вм'ятина від тебе
залита тінню по вінець...
Стирчить замість волосся — гребінь
в твоїй десниці — камінець...
І хтось ще слуха на безлюдді
ТВОЇ оскарження й жалі
про протяги, безсоння в грудні,
про сирість чорної землі...
про черствий хліб та бараболю,
про сіль, що плаче на столі,
про зморщену сирітну долю,
що глухне в мертвому селі...
Ані котів витрішкуватих,
ані сварливих горобців.
Шибки розбиті в кожній хаті
і ходять привиди-мерці...
І проступає зірка з неба
крізь повсть товсту, отруйну мряч:
зозулька з ходиків до тебе
гука: не-плач... не-плач... не-плач...

* * *

I.
Немов не виникало, не було
ні лебедів, ні селехів, ні сплесків,
ні хмар пірчастих...
Лиш одне крило
згорнуло теплий попіл у колиску,
що високо гойдалась над селом...
Усе спочатку, все — від сповиття,
від перших звуків та невимілих рухів
вивчати заново і пізнавать життя,
ловити ймення Батьківщини слухом...
В дзижчанні бджіл, у сплесках ластівок,
у захлинаннях ринв та водогонів
вивчать абетку зроєних зірок,
і злизувати розпачі солоні...

II.

Бо ти один... покинутий всіма,
Прив'язаний за поперек до столу...
Ну де ж ви ВСІ, хто був, кого нема,
В глухому вульї
склом товченим — бджоли...
І ти, країно видив і химер!
Чому мені ТИ долею судилась,

як вирок — до сконвіку... Дотепер
лежиш на рам'ї в мене, наче брила...
А другу котять вперто чортюки
по чебрецях, любистках, картоплинні...
щоб розколоть трипільські черепки
й бісівське сім'я зародити в глині...
Безпам'ятна, згвалтована уже
лежиш, торішнім листям ледь прикрита,
і каркання луна напівживе,
і дивиться з-під хмари Бог сердито...

* * *

Під ліхтарем, де тчеться полотно,
що загортає прохололе тіло,
розгледіть можна, що було давно,
і що писалось сажею по білім...
Всіх пращурів, всіх прабатьків, дідів,
які плекали іскру родоводу, —
в розломах часу, в тріщинах льодів —
в спресованій до вуглецю породі...
Як добре відчувають себе живим,
і підіймати віями сніжини,

Павло МОВЧАН**ІЗ КНИЖКИ ПОЕЗІЙ «ТИ...»**

хоч огортають коконом тугим
ткання снігів чи полотнища днини.

ТИ...

Лише очі розплющу,
і бачу далеке Задоння...
людолови-хазари аркани
верблюжі плетуть...
і здригається шлях від перестуку коней,
і повіки тремтять,
розтікається світло, як ртуть...
Гей, брати ви мої! Перепродані сестри!
Замуровані в стіни Багдадських фортець!
Доля в кістку вп'ялась
катівним перевеслом,
від аркана на горлі намиста рубець...
Ні, не викричусь,
ні, а клубком розмотаюсь
по землі непритомній під стукіт копит...
Від Дунаю до Дону,
а далі — до мурів Китаю
Розтягається нитка шовкова — на спит...
Ще живий, ще живий,
ще пульсує ув оці жарина...
Дим кизячий схилився за обрій на Схід.
І кричить, і волає
ненароджена вчасно дитина
у згвалтованім лоні, в глибинах століть...
А ти сам — наповіщо родився дочасно?..
Наповіщо тобі прищепили той ген,
що про час забува
їй ловить мить цю прекрасну,
коли ніч вироста і зника Карфаген.

НА ПРАВИЧНІЙ ЗЕМЛІ

Час обвалився старістю раптово,
знечищене ество все прихистку шука...
витрушуєш папір —
шукаєш давнє слово,
щоб притулить до губ,
як з бузини свистка...

Воно одне в одно об'єднує все суще,
Споріднює тебе минущистю всього...
Обсілась глина геть, стін біла шаралуща
обсипалася долів і відлетів вогонь...
У стрісі горобці і гуркотнеча в полі,
і здичавілий хміль нагадає про дні,
коли тут рушники літали білим колом,
по стінах малювались і мальви, і півні...
І гупанням чобіт вбивалася долівка
під заслонку плескату,
під пилку й гребінець,
з солодких губ
нектар пила солодка жінка
і торохтів горохом свинячий пухирець...
Гай, гай... давно... гай, гай... у вирій...
фантоми небуття... забуті імена...
Домахи, Явтушки, Каленики, Порфири...
Підземна У! Країна!

Рахманна — глибина...
І цегляні трипілля, і глиняні аратти
лежать на шарі шар... череп'ям, саманом
пшеничні письмена,
щоб ТИ міг прочитати
оте єдине слово, утрачене давно...
Країна — У — країна довірлива, як голос,
Що з губ дитячих лине у потойбічний світ.
Глибокі лемеші перевертають поле
І трошаться горшки —
скрижалей родовід.

Фото Олесея Дмитренка

І глибина віків сяга за видноколо —
Розорана правичність, розмелені часи...
І назирцем ступа крук —
знаний семітолог
І глиняним божкам видовжує носи...

* * *

Ущільнюється час до проявів на небі,
безвічне проступа у прозирку зірок...
Я так віддаленів, мій Господи, від тебе,
що треба на клубок відмотувати крок.
І я ступнув ...І тінь з-під ліхтаря зірвалась,
і обігнала час, і сплямувала лик...
і провалився вмить

в своє нічне провалля,
звідкіль пробивсь лишень
тонкий дитячий крик.

На глиняному дні, в чорноземі нічному
знаходжу обручі й обшмульгані ціпки,
які належать вже безликому НІКОМУ, —
вони колись писали МЕНІ земні стежки...
Співаючий обруч кружляв по видноколу,
пружинистий ціпок

йшов кумельгом у степ,
і відривавсь від губ
стрічкастий чистий голос,
і лунко вимовлялось ТВОЄ ім'я святе...
Я — янголят стеріг, що паслися у небі,
у жайвориний дзвін
вплітався церковний дзвін...
І що не крок, то йшов я,
Господи, до ТЕБЕ,
і озивався ТИ з усіх-усіх сторін...
А нині матюки шубовскають камінням...
Напильник тне метал —
збиваються замки...
іржава ніч скрипить... остання чи осіння?
Ведуть сліпців шнурком...
Ціпки... Ціпки... Ціпки...

* * *

Життя! І ти було медовим.
І не оскаржить днів своїх:
ми — ті ж, ми — ті ж, хоч дні все нові,
а за віком: то дощ, то сніг...

Сумнівний час, сумнівна доля...
Лиш безсумнівна вдалині
могила в полі, і тополя,
і хрест раменний у вікні...

Життя — пиття, життя — помилка...
сльозавий зір, іржавий смак.
Тінь лісу входить, наче пилка,
розполовинює кістяк...

Безмежжя за Зміїним валом,
безсмертя в крихах вуглецю.
Ти — всюди, куди вкаже палець:
в цю крапку неба, і в оцю...

Душа твоя зміститься скоро —
тернина серце враз протне,
і холод в тіло твердокоре
заножить жало крижане.

* * *

Хто підіймає душі на висоти?
Хто нам поклав ці вічні перельоти —
Старіти і вмирати на льоту?

Хто нурить у безодню чорноту
Дзеркальні крила, бурштину зіниці?
Вже відкували щезниці-зигзиці
Твою непроминальну самоту...
Навіщо було тут тобі родиться
І випасати хмарку золоту?..
Під нігтями, під серцем ти, землице,
тебе найменували як святу...
Ти здичавіла... вже давно... байдужа...
Стукочеш в деко чорної труни...
Стук дужчає щокроку, чуєш, друже,
І хтось нам каже: ви — її сини...
Душа ж в степу кружляє по спіралі, —
їй не піднятися на одним крилі...
Хтось розтирає в пальцях на поталу
Твоє ество, як грудочку землі...

НАБЛИЖЕННЯ

I.
Розшарпаний час, перешитий жорствою,
твою обгортав наготу вогняною —
у зріст — плащаницею... муки тілесні
проймали до серця: так, ніби воскресне
при тиші солодкій строма піднебесна!
...І вирветься з подихом погук дитячий,
немов пташеня із гніздечка тремтяче —
спурхне в позачасся від тебе за мить...
В ногах шкаралупа сповитку лежить...
і тиша... і тиша довкола така...
В пташиному горлі нема язика...
повітря немає... немає й пісень...
Висока колона, ім'я якій День,
звелася до сонця, скляна, невпростець...
А в ній схолоняє душі пухирець...
Обабіч бряжчання і хрусту кісток...
в долоні черговий безвічний гвіздок...
у мідяних жилах іржаві шприці
і вічна безмежність в чотири кінці.

II.

Облущувалось світло, мов слюда,
отвердівала встояна вода
і зірка прямовисну павутину
спускала з неба — рятівну, єдину
еднальну нить, бо в безвість запада
світ сповивальний... світла пуповина
урвалася раптом — і вода тверда
вхромилась ржаво в тіло, як тернина...
і зойкнула обірвана струна
розволоклася стончена хвилина...
Зродити й зрадити, роде кучерявий,
себе знеславить... ошукати всіх...
Лічильник зла, ти, йлопе кошавий,
хіба не чуєш, крутиться... Як міг
забути про вічні родові сполучи
про пупорізні, сповивальні руки,
про скрип коліски, намистини звуків,
і про молочні зуби в товщах стріх...
Хіба не бачиш календарну зірку,
що заглядає крізь сучкаву дірку,
яка подушка в тебе вже тверда...
і пада з рукомийника вода
у прірву часу, де скипає сірка...

В ПЕРЕДЧУТТІ СЕРПНЯ

Що могло, те ще не сталося...
молоко дзвенить в дійниці,
ластівка сіда на палець,
валуном лежить ягниця,
а дзвіниця бурштинова
повна меду проти сонця,
молодик прорізавсь знову
у небесній ополонці.
Два світила одночасні —
світить батько, світить ньенька,
дзвін медовий тихо гасне —
світла краплю ловить жменька...
Боже, збережи видіння,
не спустошуй пам'ять — душу...
повна голова насіння —
серпень соняшника сушить.
І сухий листок наждачний
доторкнувся до перших зморщок
молоко тече нелячно
у безвічний чорний горщик...
Мить! Розляжся до безмежжя,
білий струмись, не вривайся —
покрай неба білі вежі
свідчать тільки про безчасся...
Не потрібно ще про строки! —
хай триває надвечір'я...
та розчахуються кроки,
з поля сунуть чорні змроки,
проступає сіль сузір'я...
щоб засипати вщертно очі
і спалити губи-рани,
та зростає дух молочний
разом з хвилею туману.
І у білому одінні
Ходить батько, ходить ньенька,
Як світила богорівні, —
у руках дзвіниця дзенька...